
Národní zpráva České republiky pro třetí konferenci OSN o bydlení a udržitelném rozvoji měst

UN HABITAT
FOR A BETTER URBAN FUTURE

ISBN: 978-80-87318-45-4

Národní zpráva České republiky pro třetí konferenci OSN o bydlení a udržitelném rozvoji měst

TŘETÍ KONFERENCE
ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ O BYDLENÍ A UDRŽITELNÉM ROZVOJI MĚST
(HABITAT III)

Brno
Ústav územního rozvoje
2015

Obsah

I.	Demografické problémy měst a výzvy pro Novou agendu pro města	5
II.	Územní a městské plánování: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města	15
III.	Životní prostředí a urbanizace: Problémy a výzvy pro novou agendu pro města	25
IV.	Správa města a legislativa: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města	37
V.	Hospodaření města: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města	53
VI.	Hospodaření města: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města	59
VII.	Ukazatele	65

I. Demografické problémy měst a výzvy pro Novou agendu pro města

Řešení otázek spojených s rychlou urbanizací

Rychlá urbanizace je přímým důsledkem rychlých (a skokových) změn sociálního a ekonomického prostředí ve společnosti. V podmínkách ČR není problém tzv. rychlé urbanizace tak markantní, jako např. v zemích jihovýchodní Asie nebo střední a jižní Ameriky (v ČR např. nedochází ke vzniku slumů). V principu však jde o podobné, avšak méně vyhocené příčiny; tj. stěhování obyvatel do velkých měst a tlak na rychlou realizaci podnikatelských a dalších záměrů, který se nejvíce projevuje též zejména v okolí velkých měst. Výsledkem je obtížně zvladatelné rozrůstání území – suburbanizace, příp. urban sprawl, jako formy suburbanizace zvláště nežádoucí z ekonomického, sociálního i environmentálního hlediska.

Obecně lze říci, že problémy, které byly definovány na počátku Agendy Habitat z roku 1996, jsou nyní ještě naléhavější. Přes toto málo povzbudivé zjištění lze vyjmenovat řadu dílčích úspěchů. Od roku 2007 platí v ČR nový stavební zákon, který v sobě zahrnuje principy, které napomáhají v řešení některých naléhavých problémů současnosti spojených s rychlou urbanizací. Nová právní úprava mj. omezuje možnosti neřízeného rozvoje sídel, která nemají zpracovanou příslušnou územně plánovací dokumentaci, zahrnuje širší účast veřejnosti na plánování rozvoje území, širší vzájemnou spolupráci mezi státní správou, místní samosprávou a veřejností a zohledňuje zajištění udržitelného rozvoje území včetně sídel. Rovněž se rozšířily možnosti, jak se bránit proti pochybením v územně plánovací činnosti jak ve vztahu k vlastní koncepci rozvoje území, tak i např. v možnostech hájení vlastnických práv, zejm. prostřednictvím soudů.

Výše uvedené tak umožňuje mít větší kontrolu nad dopady rychlé urbanizace do území a rozšiřuje škálu obranných a opravných prostředků.

Přes veškerou snahu o zlepšení jsou v praxi v této oblasti mnohé závažné nedostatky. Zcela se nedaří využívat možnosti rozvoje měst uvnitř jejich zastavěného území, a tím zmírnit tlak na urbanizaci vně hranic města. Jde především o využití ploch přestavbových a brownfields. Příčinou tohoto stavu jsou různé politické i soukromé zájmy a tlaky, malá motivace investorů ze strany měst tyto plochy využívat, podstatně obtížnější a zdlouhavější realizace záměrů na těchto plochách a v neposlední řadě i delší proces schvalování výstavby v těchto územích. Zde je prostor pro další kroky ke zlepšení situace, a to jak na poli legislativním, tak i v práci samosprávných orgánů.

V praxi se rovněž projeví i problémy v případech napadání územně plánovací dokumentace u soudů. Jde o nový prvek v českém právním systému a proto je dosud rozhodování jednotlivých soudů v těchto případech nejednotné, a tedy málo předvídatelné, zejména co do výsledku, ale i co do doby řízení. Důsledkem pak může být směřování záměrů do méně konfliktních území, tedy ve většině mimo správní území velkých měst, ale v úzké návaznosti na ně, což s sebou nese nezanedbatelný potenciál nevhodné suburbanizace.

Rovněž se ukázalo, že poměrně rychlé stěhování populace do velkých měst s sebou přináší některé problémy, které dosud nebyly řešeny. Zejména jde o mladé lidi, kteří zde snadněji nacházejí práci. Kromě podstatně zvýšené poptávky na bydlení, včetně výstavby rodinného bydlení v příměstských oblastech, se velmi zvýšila i poptávka po místech v předškolních a školních zařízeních, která zde kapacitně zcela nedostačují.

Při umísťování podnikatelských a dalších záměrů v území se ne vždy daří dodržet podmínky dané územně plánovací dokumentací, a tím je více či méně narušována původně zamýšlená koncepce rozvoje území. Jedná se zejm. o udržení kontinuity stěžejních koncepcí rozvoje území, tj. omezení jejich závislosti na politických a jiných tlacích.

Řešení vazeb mezi městem a venkovem

Specifikem ČR je výrazná rozmanitost osídlení, vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel, málo velkých měst a významná role měst malých a středních. Předpokladem pro vytváření efektivních územních sítí je harmonický vyvážený rozvoj území a snižování vzájemných rozdílů mezi regiony. Dosažení vyváženého polycentrického rozvoje je reálné posílením partnerství a spolupráce mezi venkovem, jeho mikroregionálními centry a městy, dále zvýšením odpovědnosti a udržitelnosti při nakládání s krajinou, půdou, lesem a vodami a osobitými hodnotami měst a obcí.

ČR podporuje projekty pro zamezení migrace z měst, usiluje o regionální a nadregionální dopravní dostupnost, modernizaci infrastruktury, péči o zeleň a její zakládání. Napomáhá rozvoji udržitelného cestovního ruchu na regionální a místní úrovni, prosazuje šetrné využívání krajiny, ekozemědělství, místní produkci potravin a komplexní péči o území. Další snahy směřují do podpory diverzifikace ekonomických činností, živnostenského podnikání, obnovy tradičních řemesel a produkčních odvětví na venkově a v periferních územích. Je věnována pozornost ochraně nezastavěné krajiny a využití ploch přestavby před výstavbou na „zelené louce“. Neúměrnému rozpínání sídel (tzv. „urban sprawl“) je třeba předejít snahou o obnovu využití existujících areálů. Podstatným úkolem je přitom zajištění kvalitního a dostupného bydlení pro všechny obyvatele a vytvoření dostatku pracovních míst.

Nejspornější součástí expanze měst na venkov je zástavba subměstského charakteru, která se rozpíná do volné krajiny formou samostatných obytných „satelitních“ souborů k zástavbě existujících venkovských sídel. Pokud expanduje do volné krajiny suburbánní zástavba nebytového charakteru, potom jde především o nákupní, výrobní a skladové areály. Nebytová i bytová suburbanizace, umístěná ve volné krajině venkova, je zpravidla funkční součástí měst, nebo městských aglomerací.

Vedle trendu expanze měst na venkov se projevuje trend snižování pracovních možností na venkově. Nezaměstnanost je závažným problémem venkovských obcí. Z dříve samostatných obcí se staly ubytovací soubory závislé na okolních městech. Převážná většina ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždí za prací. Denní dojíždění souvisí s dopravní dostupností měst. Obdobně složitá je situace s provozováním základních zařízení občanského vybavení.

Venkovské obce tak vykazují vizuální znaky původně rurálních sídel, ale nemají potřebné pracovní příležitosti a potřebnou sociální strukturu. Současná transformace vesnic a vznik suburbánních souborů si vyžaduje jejich přiléhavější pojmenování; mohou být označeny buď jako polovenkovské – subrurální nebo poloměstské – suburbánní. Oba typy tvoří přechod mezi venkovskými a městskými obcemi.

S procesy vývoje sídelní struktury a ekonomického využití území jsou spojeny trendy vývoje krajiny venkovského prostoru. Silné suburbanizační tendence v zájmových územích měst a aglomerací mají odpovídající dopady na krajinu. I v krajině, do které výrazněji nezasahují urbanizační a suburbanizační tendence měst a aglomerací, jsou patrné změny v krajinné struktuře a v obryse krajiny. Tyto změny, které se projevují v tradičním obrazu krajiny, jsou způsobeny rovněž změnami v hospodářském využití krajiny, zejména v zemědělství.

Základním principem racionálního využívání zemědělského půdního fondu je rozvíjení trvale udržitelného hospodaření v krajině. Nezbytné je soustavné usměrňování trendů urbanizace a suburbanizace, a to i při výstavbě technické a dopravní infrastruktury, omezení segmentace krajiny liniovými stavbami, ochrana krajinného rázu, estetických, kulturních a historických hodnot sídel a krajiny.

Územní plánování, stejně jako studie mikroregionů, mohou iniciovat některé možnosti, iniciativa musí dále pokračovat formou akčních plánů, aktivního managementu obce nebo většího, kooperujícího celku – sdružení obcí.

Řešení potřeb mládeže ve městě

Moderní politiky mládeže si kladou zejména následující cíle:

- vytvářet více příležitostí pro mladé lidi, pokud jde o vzdělávání a zaměstnání;
- zlepšit začlenění a plnou účast všech mladých lidí na rozhodovacích procesech ve společnosti a posílit solidaritu mezi mladou generací a společností jako celkem.

Politika mládeže v ČR je založena na maximální spolupráci s ostatními partnery a resorty, které se zabývají jakoukoliv oblastí týkající se života mladých lidí. Dalším principem je nastavování jednotlivých opatření politiky mládeže na základě ověřených dat z výzkumů a analýz a zároveň na základě přímé konzultace s mladými lidmi.

„Strategie pro mládež 2020 ČR na léta 2014–2020“ reflektuje potřeby mládeže zejména v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti a podnikání mladých lidí, kultury a tvořivosti, jejich participace, zdraví a zdravého životního stylu, sociálního začleňování a dobrovolnictví. Strategie je plně kompatibilní s evropským rámcem, kde na základě současných poznatků o situaci mládeže existují tři všeobecné a propojené cíle úzce související se sociální agendou:

1. vytvořit více příležitostí pro mládež ve vzdělávání a zaměstnanosti;
2. zlepšit přístup mladých lidí k rozhodovacím procesům a podpořit plnou participaci mladých lidí na životě ve společnosti;
3. podporovat vzájemnou solidaritu mezi společností a mladými lidmi včetně mezigeneračního dialogu.

Děti a mládež představují nedílnou a dynamicky se rozvíjející složku obyvatel ČR. Podle statistických údajů Eurostatu k 1. lednu 2013 bylo v ČR 4,9% mladých lidí ve věku 15–19 let, 6,3% mladých lidí ve věku 20–24 let a 6,8% mladých lidí ve věku 25–29 let; celkem tedy ve věku 15–29 let 17,9% lidí. Srovnatelná situace s procentuálním zastoupením mladých lidí v populaci jako u nás je také v Bulharsku, Lucembursku, Nizozemí, Rakousku a Finsku. K datu 1. ledna 2013 udává Eurostat nezaměstnanost mladých lidí v EU ve věku 15–24 let 23,3%, z nichž 27,1% je dlouhodobě nezaměstnáno.

Reagování na potřeby seniorů

V roce 2013 byl vládou schválen „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období 2013–2017“ (dále jen „NAP“). Jedná se o strategický dokument shrnující celou problematiku stárnutí populace. Priority a opatření obsažené v NAP se týkají oblastí významných z hlediska kvality života seniorů a stárnutí populace a dotýkají se nejen Ministerstva práce a sociálních věcí, ale i ostatních ministerstev a dalších subjektů. Naplňování strategie umožní se vyrovnat s demografickým stárnutím populace a přispět ke změně přístupu lidí a celé společnosti ke stárnutí.

Aktivní stárnutí ČR chápe jako celoživotní proces – odpovědnost za svůj život a přípravu na stárnutí v průběhu celého života – od výchovy v rodině, přípravy na zaměstnání ve škole, vzdělávání a aktivní přístup v průběhu pracovního procesu. Dokumentu využívají často neziskové organizace a další subjekty jako podkladu pro své aktivity při žádostech do grantových programů. Dotýká se všech oblastí spojených s řešením problémů seniorské populace, kterými jsou např. zajištění a ochrana lidských práv starších osob (zajištění informovanosti společnosti o potřebách starších osob a zvýšení její otevřenosti vůči jejich potřebám za účelem jejich lepšího naplňování, zajištění ochrany starších osob před diskriminací a všemi projevy nedůstojného zacházení, týrání a zneužívání, posílení jejich samostatnosti a možnosti ochrany a vymahatelnosti jejich práv), celoživotní učení (vytvoření funkčního systému dalšího vzdělávání, který bude atraktivní pro zaměstnance i zaměstnavatele a bude odpovídat poptávce po pracovní síle a zefektivnění systému dalšího vzdělávání ve vazbě na trh práce a posílení spolupráce a koordinace za účelem rozvoje konceptu celoživotního učení do všech oblastí společnosti), zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění (zajištění kvalitní informovanosti veřejnosti o důchodové reformě a možnostech pracovní činnosti v kombinaci s dávkou v důchodovém systému, prodloužení pracovní kariéry pracovníků a motivování k odkladu odchodu do důchodu skrze úpravy legislativních podmínek a akcentování konceptu „Age Managementu“ na pracovištích a boji proti výskytu věkové diskriminace), dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce (posilování stabilních mezigeneračních vztahů a spolupráce v rodině, komunitě i na celospolečenské úrovni), kvalitní prostředí pro život seniorů (infrastruktura, občanské vybavení), zdravé stárnutí, péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností apod.

Plnění cílů NAP je pravidelně vyhodnocováno ve spolupráci s ostatními ministerstvy a kraji. Každoročně se vládě předkládá souhrnná zpráva vždy do 30. června.

Podpora výstavby sociálních bytů zaměřených mj. na seniory z kapitoly MMR je v současné době zajišťována v rámci podprogramu „Podpora výstavby podporovaných bytů“. Na jeho realizaci je v rozpočtu Ministerstva pro místní rozvoj na rok 2014 určeno 200,86 mil. Kč. Cílem podpory je vznik podporovaných bytů na území ČR sloužících k poskytování sociálního bydlení pro osoby, které mají ztížený přístup k bydlení v důsledku zvláštních potřeb vyplývajících z jejich nepříznivé sociální situace – věk, zdravotní stav nebo sociální okolnosti jejich života (dále jen „cílová skupina“). Příjemce dotace je fyzická osoba podnikající nebo právnická osoba (včetně obcí). Dotace je poskytována podle pravidla „de minimis“. Nájemné v podporovaných bytech je limitováno. Pečovatelské byty (jeden ze dvou dotačních titulů) slouží k zajištění sociálního bydlení pro osoby z cílové skupiny tak, aby došlo k získání nebo prodloužení jejich soběstačnosti a nezávislosti, a současně umožnění efektivního poskytování terénních služeb sociální péče. Všechny pečovatelské byty musejí být upravitelné, tj. musejí splňovat základní požadavky na bezbariérové užívání. Výše dotace činí 600 tis. Kč na 1 bytovou jednotku. Cílovou skupinu tvoří osoby v nepříznivé sociální situaci, jejichž snížená soběstačnost je způsobená věkem (senioři ve věku 70 let a více) nebo osoby se zdravotním postižením.

Z Evropských strukturálních a investičních fondů nelze čerpat finanční prostředky pro bydlení seniorů (je to možné pouze na území obce s rozšířenou působností, v jejímž obvodu se nachází sociálně vyloučená lokalita). Zaměření podpory bydlení na seniory se tedy opírá o národní program a zcela se shoduje s analytickou částí Koncepce bytové politiky, která uvádí: „Se zvyšujícím se podílem seniorů ve společnosti roste potřeba bytů upravených tak, aby poskytovaly bezpečný prostor pro osoby se snižující se soběstačností. Jedná se o odstranění základních stavebně technických bariér.“

Integrace genderového hlediska do rozvoje měst

Aktivní a systematická podpora rovných příležitostí pro ženy a muže je součástí vládní politiky od roku 1998, kdy česká vláda přijala první programový dokument v této oblasti. Téma rovných příležitostí se stalo integrální součástí politiky Vlády české republiky jak interně, tak i v zahraničních vztazích.

Český právní řád obsahuje relevantní legislativu pro prevenci diskriminace na základě pohlaví v Ústavě a v mezinárodních úmluvách jako např. Mezinárodní smlouva o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights), Mezinárodní smlouva o hospodářských, sociálních a kulturních právech (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) nebo Evropská úmluva o lidských právech (European Convention on Human Rights) a Evropská sociální charta (European Social Charter). Právní úprava zákazu diskriminace na základě pohlaví je zakotvena zejména v antidiskriminačním zákoně, který občanům umožňuje bránit se proti diskriminaci.

Předpokladem pro rovné postavení žen a mužů ve společnosti je konzistentní uplatňování antidiskriminační legislativy. Česká vláda nicméně uznává negativní roli přetrvávajících genderových stereotypů o roli žen ve společnosti. Z tohoto důvodu je kromě právní ochrany hlavním rysem vládní politiky také prevence a vzdělávání celé společnosti v oblasti genderové rovnosti a tolerance, stejně jako systematické zavádění gender mainstreamingu na všech úrovních státní správy.

V roce 2001 česká vláda ustanovila Radu pro rovné příležitosti žen a mužů jako svůj stálý poradní orgán v oblasti rovnosti žen a mužů. Oddělení rovných příležitostí žen a mužů, které bylo vytvořeno na Ministerstvu práce a sociálních věcí, funguje jako sekretariát Rady. Oddělení rovných příležitostí žen a mužů také plní roli národního koordinátora agendy rovných příležitostí žen a mužů na vládní úrovni.

Hlavním posláním Rady je projednávat a doporučovat vládě základní koncepční směry postupu vlády při prosazování rovných příležitostí a koordinovat resortní politiky v této oblasti. Rada také stanovuje okruh priorit pro projekty resortů na podporu realizace rovných příležitostí pro ženy a muže a hodnotí efektivitu zavádění principů genderové rovnosti. Rada zahrnuje zástupce ministerstev na úrovni náměstků, zástupce sociálních partnerů, občanské společnosti a odborné veřejnosti. Zastoupení vládní a občanské sféry v Radě odráží princip parity.

V Radě fungují čtyři výbory, které slouží jako specializované orgány v oblasti rovnosti žen a mužů. Jsou to:

- Výbor pro prevenci domácího násilí;
- Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů;
- Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života;
- Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích.

Rada se účastní přípravy a implementace priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů. Tento dokument je akční plán schválený vládou České republiky a je každoročně revidován. Dokument zadává úkoly jednotlivým ministerstvům s cílem systematické podpory rovnosti žen a mužů.

Další částí institucionálních opatření rovných příležitostí žen a mužů je ustavení orgánu genderové rovnosti. Od přijetí antidiskriminačního zákona v roce 2009 plní tuto roli v celé České republice veřejný ochránce lidských práv. Kdokoli, kdo se cítí diskriminován na základě pohlaví, se může obrátit na veřejného ochránce lidských práv s žádostí o pomoc. Jeho úkolem je vykonávat nezávislé studie a sepisovat zprávy týkající se diskriminace na základě pohlaví nebo jiné diskriminace.

Problémy, které se vyskytly, a poučení z těchto oblastí

S ohledem na skutečnosti uvedené v kap. I. lze uvést zejména následující závažné problémy, které se v současné praxi v této oblasti vyskytují a přímo či nepřímo tak většinou negativně ovlivňují urbanizaci území:

- nedostatečné využívání stávajícího zastavěného území, zejména přestavbových ploch a ploch brownfields, k rozvoji a zlepšení prostředí města;
- v praxi zjištěné nedostatky nového pojetí stavebního práva (zejm. jeho přílišná komplikovanost a malá srozumitelnost pro laickou veřejnost) a jeho nedostatečné zažití v územně plánovací praxi, v rozhodování soudů a obecně v občanské společnosti;
- poměrně rychlé stěhování populace do velkých měst a s tím spojené problémy související mj. i s rychlou urbanizací;

- nutná potřeba zajištění sociálního bydlení, garantovaného veřejnou správou, pro rostoucí skupinu sociálně slabých;
- nedostatečná motivace investorů k umísťování svých záměrů na vhodné plochy a v souladu s koncepcí a podmínkami stanovenými územně plánovací dokumentací;
- značná závislost stěžejních koncepcí rozvoje území na politických a jiných tlacích, a tím i jejich obtížná dlouhodobá udržitelnost.

Je nutné začít se urychleně zabývat nalezením, analýzou a odstraněním příčin problémů.

Současná mladá generace často preferuje orientaci na vlastní ego, na sebe sama, avšak na sebe reflektovaného smyslově. Vnitřní svět je ochuzován (ideje, myšlenky, transcendentní dimenze) a tato chudoba je jedním z důvodů rostoucího zájmu o drogy. Roste význam ekonomické prosperity, kariéry jako prostředku k získání majetku, materiálních hodnot a smyslového života a jeho prožitkům, včetně drog. Na druhé straně klesá význam kvality života v konkurenci se smyslovým životem a materiálními hodnotami. Klesá význam odpovědnosti za druhé v konkurenci s odpovědností i za jiné, ale současně klesá význam zdokonalování sebe sama a transcendentní dimenze života a idejí. Trvale roste význam majetku a náplně volného času podle zájmů a koníčků. Naopak klesá především význam „být užitečný druhým lidem“, ale také význam míru, životního prostředí a veřejně prospěšné činnosti. Klesá také význam demokracie jako důsledek zkušeností s naším politickým systémem, politickou kulturou a pozicí občana v tomto systému.

Tradiční elektronická média a nové technologie – osobní počítač, internet, mobilní telefon a propojování médií do multimediální podoby jsou fenomény, které základním způsobem formují současnou generaci mládeže. Ve volném čase současné mládeže jsou činnosti spojené s počítačem spolu se sledováním televize nejčastějšími aktivitami. Dominantní volnočasovou aktivitou je sledování televize. Každý den sleduje televizi 76 % mladých lidí. Stále více času tráví lidé s médii, stále více potřeb uspokojují prostřednictvím těchto médií a stále více aktivit má mediální a virtuální charakter. Mládež není ohrožena pouze několika vybranými sociálně patologickými vlivy. V průběhu let 1993–2005 stoupá ve stejných skupinách mládeže tolerance vůči drogám a odmítání represivního přístupu. Z výzkumů vyplývají jasné trendy o tom, že mladí lidé stále více negativně vnímají politiku a občanskou angažovanost.

V letech 2005–2006 zahájila Rada evropských samospráv a regionů (Council of European Municipalities and Regions – CEMR) s podporou Evropské komise nový projekt a vznikla „Evropská charta pro rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích“. Charta je adresována přímo místním a regionálním samosprávám Evropy, které jsou vyzývány, aby ji podepsaly, a tím se veřejně formálně zavázaly k principům rovnosti žen a mužů a k implementaci závazků nastavených v rámci Charty v rozsahu svého území. V ČR se na tvorbě Charty podílel také Svaz měst a obcí České republiky.

Budoucí výzvy a problémy v těchto oblastech, které by mohla Nová agenda pro města řešit

Lze předpokládat, že i v budoucnu se budeme setkávat s některými projevy rychlé urbanizace. Jednou z budoucích výzev je stabilizace prostředí a standardizace postupů plánování rozvoje území, odstranění či omezení faktorů, které tento proces zpěhledňují, omezují či brzdí a přímo či nepřímo zapříčiňují některé negativní jevy v území, vč. rychlé urbanizace, ať již jde o oblast legislativní, účast veřejnosti v rozhodování, rozhodování soudů, či o rozhodování státní správy či místní samosprávy, nebo omezení korupčního prostředí.

Lze očekávat, že i při současném přebytku bytů ve městech a relativní stagnaci počtu obyvatel bude i nadále v ČR poptávka po bytech dalších, kvalitnějších, nových. Pravděpodobně se bude měnit struktura potřebného bytového fondu. V souvislosti se stárnutím populace a nárůstem domácností obývaných pouze jedním členem bude narůstat potřeba menších, ale plně vybavených bytů. Poroste též již dnes vysoká poptávka po bytech sociálních, které jsou k dispozici v omezené míře a kvalitě a jejich výstavbu a provoz budou v budoucnu muset garantovat zejména obce. Výstavbu bytů bude třeba zajistit včetně náležité vybavenosti a vyhnout se přitom negativním projevům.

Rovněž lze nadále předpokládat snahu o umístování nových, zejména velkých, podnikatelských záměrů na „zelené louce“. V tomto směru bude prioritou nabídnout v souladu s koncepcí rozvoje daného sídla pro tyto aktivity vhodné lokality, vč. lokalit přestavbových a brownfields uvnitř zastavěného území, a současně podpořit motivačními pobídkami jejich využití, vč. podmínek pro rychlé rozhodování o umístění záměru.

Za důležitý problém, který vyžaduje v budoucnosti řešení, je považována organizace volného času dětí a mládeže a zajištění dostatečné palety možností, jak volný čas vyplnit. V praxi existuje pět typů organizací, které nabízejí volnočasové aktivity – nestátní neziskové organizace, sportovní oddíly, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, kroužky na školách a komerční subjekty. Mezi budoucí výzvy lze proto zařadit právě podporu organizací pro volnočasové aktivity, které zejména ve městech s vysokou mírou anonymity hrají důležitou roli a jsou součástí prevence kriminality a drogové závislosti.

II. Územní a městské plánování: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města

Zajištění udržitelného městského plánování a projektování

Plánování měst z hlediska územního plánování v ČR určuje stavební zákon. Plánování měst a obcí je zabezpečováno územně plánovací dokumentací na úrovni obcí, tj. vydáním územního plánu (pro území celé obce) nebo regulačního plánu (pro část obce). Regulační plán musí být v souladu s územním plánem, pokud byl vydán, v opačném případě lze regulační plán pořádit, bude-li zachován stávající charakter území. Vydání územního plánu a regulačního plánu je fakultativní, záleží na rozhodnutí zastupitelstva obce. Na základě tohoto rozhodnutí je zpracováno zadání. Zadání je v určených případech posuzováno i z hlediska vlivů na životní prostředí.

Součástí návrhu příslušného územně plánovacího dokumentu je rovněž v určených případech vyhodnocení vlivu na životní prostředí, vyhodnocení vlivu na udržitelný rozvoj území a posouzení vlivu na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast. Součástí posouzení je zpravidla i vyhodnocení vlivu na veřejné zdraví.

Veřejnosti je umožněno podílet se na připomínkování připravovaných dokumentů. V oblasti územního plánování je právo občanů zajištěno možností iniciovat vznik i změny závazných dokumentů, uplatňovat připomínky a účastnit se veřejných projednání. Účast je otevřena komukoliv, občan též může být zastupován zmocněným zástupcem veřejnosti. Zákony definují způsob zveřejňování písemností včetně požadavku na způsob umožňující dálkový přístup (prostřednictvím internetu).

Kvalita zpracování dokumentů je zajištěna skutečností, že zpracovatelem dokumentu může být, podle stavebního zákona, pouze osoba, která pro tuto činnost má oprávnění podle zvláštního právního předpisu. Rovněž úředníci, kteří vykonávají územně plánovací činnost (tzv. pořizovatelé), musejí pro tuto činnost splňovat kvalifikační požadavky, které určuje stavební zákon.

Při zpracování územně plánovací dokumentace jsou využívány územně analytické podklady, průzkumy a rozborů, zpracované územní studie, programy rozvoje obcí, integrované plány rozvoje měst a další relevantní dokumenty.

Územní plán stanoví především základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jeho hodnot, urbanistickou koncepci, uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury. Regulační plán stanoví v řešené ploše podrobné podmínky pro využití pozemků, pro umístění a uspořádání staveb, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí.

Přesný obsah zadání dokumentů, obsah územního plánu a regulačního plánu, způsob zpracování, projednávání a vydání určuje stavební zákon a jeho prováděcí právní předpis.

Územní plánování má v ČR dlouhou tradici. Od roku 1996, kdy se provádí celostátní evidence územně plánovací dokumentace, se počet obcí s platnou územně plánovací dokumentací pohybuje nad 90%. U velkých a středních měst (50 tis. obyvatel a více) je pokrytí územními plány 100%.

Zlepšení využívání městských pozemků, včetně řešení rozšiřování území měst

Nutnost lepšího využívání městských pozemků a ochrana nezastavěného území je legislativně zakotvena ve stavebním zákoně, který stanoví, že „Územní plánování ve veřejném zájmu ... určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků...“ (§ 18 odst. 4), přičemž ochrana nezastavěného území je zakotvena především v odstavci 5 citovaného paragrafu.

Dalším legislativním opatřením je nutnost prokazovat nemožnost využití již vymezených zastavitelných ploch při každém novém požadavku na zastavitelné plochy (§ 55 odst. 4 stavebního zákona). Zákon stanoví, že další zastavitelné plochy lze změnou územního plánu vymezit pouze na základě prokázání nemožnosti využít již vymezené zastavitelné plochy a potřeby vymezení nových zastavitelných ploch.

Ochrana nezastavěného území a zlepšení využívání městských pozemků jsou spojitě nádoby. Využívání zdevastovaných a nevyužitých ploch pro novou, případně intenzivnější zástavbu nebo pro nový způsob jejich využití přispívá ve svém důsledku k omezení nutnosti neustálého rozšiřování zastavitelných ploch.

Z urbanistického hlediska je hlavním úkolem optimální řešení koncepce územního plánu, s cílem nerozšiřovat (pokud možno) zastavitelné plochy a důsledně využívat stávající zastavěné území. Důsledná ochrana nezastavěného území by měla vést investory k hledání jiných možností, než jsou jen nové požadavky na rozšiřování zastavitelných ploch.

Hlavními rezervami v území jsou například zdevastované a opuštěné průmyslové, skladové nebo zemědělské areály, jednotlivé budovy, opuštěné vojenské objekty a areály nebo nezastavěné proluky a zbořeniště v plochách bydlení. Jedná se o území s vybudovanou infrastrukturou ale mnohdy rovněž s ekologickou zátěží (tzv. brownfields, příp. blackfields).

Jedním z hlavních problémů jsou neustálé požadavky na nové plochy pro bydlení, a to zejména pro bydlení v rodinných domech, i když ze statistických údajů je zřejmé, že množství obyvatel celkově nepřibývá. Rodinný dům je pro mnohé symbolem úspěšnosti, ale i dobrou investicí. Urban sprawl neboli sídelní kaše, je obecně považována za nejméně udržitelnou formu prostorového růstu měst. V současné době poptávka po rodinném bydlení ve vazbě na velká města slábne, pravděpodobně jako jeden z důsledků ekonomické krize, nicméně také jako důsledek návratu obyvatel do města a jejich nespokojenosti s tzv. developerským urbanismem.

Dalším problémem je komerční suburbanizace s přibývajícím rozlohou zpevněných a manipulačních ploch. Jedná se zejména o budování velkých nákupních a logistických center. U nákupních center je nutné do budoucna požadovat, aby parkovací kapacity byly umístěny pod objekty prodejních hal nebo na jejich střechách, případně jako víceúrovňové parkování v samostatném objektu. Zábor zemědělské půdy se tím může snížit. Je nutné, aby k tomu byli investoři aktivně motivováni již ve fázi přípravy projektu.

Posilování výroby potravin ve městech a příměstských oblastech

Výroba potravin v ČR patří historicky k nejvýznamnějším oddílům zpracovatelského průmyslu. Na HPH se podílí méně než 2,4 %.

Sektor výroby potravinářských výrobků a nápojů v ČR je strukturálně široký, velmi členitý s významným podílem kategorie malých a středních podniků. Potravinářské podniky zpracovávají zemědělskou surovinu domácího původu i produkci zahraničního původu (mořské ryby, káva, čaj, aj.). Klíčovými obory jsou výroba ostatních potravinářských výrobků, zpracování masa, výroba mléčných výrobků a pekařská výroba. Jediným problémem je v tomto ohledu přenesení výroby tuků do zahraničí. V případě ohrožení státu nemáme dostatečnou výrobní kapacitu v daném oboru.

Ekonomická efektivnost potravinářské výroby prochází stále pokračujícím procesem koncentrace výrobních kapacit i vrcholící koncentrací potravinářského obchodu. Nechceme přispívat k redukci malého a středního podnikání v potravinářských oborech. Stát podporuje tyto kategorie v rámci národní podpory v dotačním programu „Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti“ a „Opatřením přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům“ ze zdrojů Evropské unie.

Hlavním posláním potravinářského odvětví je produkce širokého sortimentu zdravotně nezávadných potravin pro všechny cílové skupiny obyvatelstva v požadované kvalitě. Systém kontroly bezpečnosti a kvality potravin je garantován státem.

Přetlak nabídky potravinářských výrobků na trhu proti poptávce nevyžaduje na samosprávných orgánech řešení hmotnostních nedostatků. Určujícím článkem potravinové vertikály se staly kapitálově silné obchodní řetězce. Jsou určující pro nastavení cenové hladiny potravin, šíří nabízeného sortimentu a postupně pronikají i do vlastní výroby potravin – zpracování masa, výroba lahůdek, pekařské výrobky.

Skutečným problémem je nekoncepční budování sítě obchodů nebo obchodních středisek s potravinářskou výrobou. Opuštěné obchodní a výrobní stavby či prostory se negativně promítají do urbanistického fungování obcí.

Rostoucím prvkem ve struktuře nabídky potravin jsou stravovací služby poskytované v rámci čerpacích stanic, sportovních, kulturních, prodejních a jiných zařízení. Přes značný zájem veřejnosti se často pohybují na dolní hranici hygienických, resp. zákonných požadavků. Jejich plnohodnotné začlenění je jistě výzvou pro urbanistické řešení.

ČR si je vědoma nutnosti propojení místní zemědělské prvovýroby a místního zpracovatelského průmyslu. Podporuje proto svými projekty produkci potravin s vyšší přidanou hodnotou, zkracování potravinového řetězce, ať se již jedná o farmářské trhy, přímý prodej z farem apod. Za podpory státu se rozvíjí také počet výrobců biopotravin a rozšiřuje se jejich sortiment.

Regionální rozmístění potravinářské výroby má vliv na zaměstnanost v daném regionu.

Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že usilujeme o vyvážený poměr mezi propojením místní zemědělské produkce a spotřeby s procesem koncentrace potravinářské výroby spojené s vyšší ekonomickou efektivností. Používané nástroje nejsou restriktivní, ale spíše se využívají nepřímé pobídky ovlivnění.

Řešení problémů v oblasti mobility ve městech

Rozvoj měst nelze odtrhnout od rozvoje regionů. Politiky Evropské unie nahlížejí na města jako na integrální součást a motory regionálního rozvoje. Revitalizace a promyšlené programování rozvoje měst mají proto v tomto pojetí regionální charakter. Na základě dobrých zkušeností z realizace iniciativy společenství „URBAN“ byl posílen udržitelný rozvoj měst pomocí plného začlenění opatření v této oblasti do operačních programů financovaných z Evropského fondu regionálního rozvoje s důrazem na pomoc lokálnímu rozvoji a iniciativám v oblasti zaměstnanosti a inovačního potenciálu. V programovém období 2007–2013 je to poprvé v historii politiky soudržnosti EU, kdy všechna města mohou být potenciálními příjemci prostředků z EU. Novým nástrojem finančního inženýrství využitelným pro realizaci programů, které se týkají rozvoje

městských oblastí, je JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas – Společná evropská podpora pro udržitelné investice do městských oblastí). Jeho prostřednictvím lze financovat udržitelné investice, růst a tvorbu pracovních příležitostí v městských oblastech zemí Evropské unie, při efektivním využití partnerství veřejného a soukromého sektoru pro podporu rozvoje měst. Území Evropy je ve zprávě charakterizováno jako územně diverzifikované, s polycentrickým rozvojem, relativně hustou urbánní sítí a s relativně málo velkými městy. Výchozím principem pro tvorbu a aplikaci urbánní politiky je udržitelný rozvoj měst zahrnující a integrující hlediska hospodářská, environmentální a sociálně kulturní.

V roce 2013 vláda ČR schválila dva klíčové strategické dokumenty sektoru – Dopravní politiku ČR pro období 2014–2020 s výhledem do roku 2050 a Dopravní sektorové strategie. Dokument Dopravní sektorové strategie je klíčovým strategickým dokumentem pro zajištění provozu a rozvoje české dopravní infrastruktury a zejména je pak východiskem pro stanovení cílů Operačního programu Doprava.

Zlepšení technické kapacity plánování a řízení měst

Závazným nástrojem územního plánování vlády ČR k usměrňování územního rozvoje ve věcech republikového významu je „Politika územního rozvoje“. Poskytuje základní rámce pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů a obcí a pro koordinaci činnosti ministerstev, jiných ústředních správních úřadů a jimi řízených úřadů, které mají dopad na využívání území, na jeho uspořádání, nebo které jsou podmínkami území zásadně ovlivňovány. Republikové priority v mezinárodních, přeshraničních a republikových souvislostech s cílem dalšího rozvoje území stanovují rámce k vytváření vyváženého vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel v území (udržitelný rozvoj území). Nedávno došlo s vazbou na přeshraniční a mezinárodní souvislosti k podepsání ministerských závěrů ke Společné strategii územního rozvoje států V4+2 (ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Bulharsko a Rumunsko) a ke spolupráci v oblasti územního rozvoje. Společná strategie územního rozvoje států V4+2 navazuje na Společný dokument územního rozvoje států V4+2.

V ČR je aktuálně platná politika územního rozvoje, respektive její aktualizace, která prokazuje zřetelnou schopnost přizpůsobení se nově vznikajícím požadavkům na podchycení sledovaných prvků v území a pro stanovení zvláštních pravidel pro ně, a též schopnost včasného předcházení dodatečně zjištěným rizikům a ohrožením života současné generace i generací budoucích. V rámci vymezení rozvojových oblastí a os a specifických oblastí jsou stanovena některá nová kritéria a podmínky pro rozhodování o změnách v území a dále úkoly pro územní plánování. Ty reagují na aktuální problémy a požadavky v daných oblastech s cílem napomoci je řešit. To přispívá k posílení především ekonomického a sociodemografického pilíře udržitelného rozvoje.

Z vyhodnocení vlivů na životní prostředí vyplývá, že by zde nemělo docházet k významně negativním vlivům. Především je potřeba minimalizovat střety s chráněnými územími, zábory půdního fondu, a zajistit migrační prostupnost území. Dále vymezení nových koridorů pro dopravní infrastrukturu reaguje na aktuální požadavky dopravního řešení v daných oblastech s cílem zlepšit kvalitu veřejné (železniční) a silniční dopravy. Tato opatření přispívají tedy k posílení dopravní infrastruktury, a také jsou podporou pro investiční záměry v těchto oblastech. Podpora železniční dopravy vytváří současně konkurenceschopnou a ekologicky šetrnější alternativu silniční dopravě, jejíž realizace se může projevit především snížením hlukové zátěže. Dobrá dopravní dostupnost zvyšuje ve většině případů atraktivitu bydlení, podmínky pro dojížděku do zaměstnání a do škol. Vymezení koridorů pro dvojité vedení elektrického napětí reaguje na aktuální požadavky na řešení technické infrastruktury v této oblasti. Cílem je zajištění stabilních dodávek elektrické energie, což má přímý význam pro ekonomický rozvoj a předcházení rizikům plošného rozsáhlejšího výpadku elektrického proudu. Dopady na životní prostředí a riziko narušení krajinného rázu je snižováno skutečností, že se jedná o vedení koridoru v již stávající trase plynovodu. Současně se ČR zaměřuje i na technicky citlivé řešení především v přírodně hodnotných oblastech.

ČR se prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj aktivně zapojila již od počátku (od roku 2008) do činnosti Řídicího výboru a Pracovní skupiny členských států a institucí pro tvorbu Referenčního rámce pro udržitelný rozvoj evropských měst. Referenční rámec je nástrojem, který pomáhá strategickému řízení a hodnocení udržitelného rozvoje města v nové vyšší kvalitě, neboť kromě zohlednění všech dimenzí udržitelného rozvoje umožňuje nastavovat a posuzovat, v závislosti na konkrétních podmínkách jednotlivých měst, vazby mezi jednotlivými prioritními směry jejich rozvoje a ukazovat konkrétní příklady řešení a synergií, včetně upozornění na problematické a často i kontroverzní oblasti mezi všemi pilíři udržitelného rozvoje. Velkou přidanou hodnotou Referenčního rámce budou rovněž ukázky možných způsobů hodnocení a monitorování celého procesu v čase, jež zároveň podpoří nastartování multilaterálního dialogu potřebného pro dosahování celospolečenské shody v rámci daného města a jeho zázemí. Nedílnou součástí tohoto nástroje budou také odkazy na konkrétní ukázky příkladů dobré praxe, výzkumu a inovací na poli udržitelného rozvoje měst. V tomto směru lze v ČR navázat na první pozitivní zkušenosti při implementaci Integrovaných plánů rozvoje měst soustředěných na městské zóny a rozšířit tyto zkušenosti až za administrativní hranice měst. Díky uchopení vazeb měst a okolního území se může podařit komplexně řešit rozvoj celého vymezeného území a zajistit tak udržitelný rozvoj města samého i jeho spádové oblasti při vzájemně výhodné participaci, protože i venkovské zázemí může za efektivní poskytování městských veřejných služeb nabídnout mnohé jiné funkce, ve městě obtížně dostupné. Těmto aktivitám se věnuje především operační program URBACT II. Ministerstvo pro místní rozvoj v souladu s podmínkami programu ustavilo Národní kontaktní místo tohoto operačního programu, jež má zajistit přenos informací o programu a jeho výsledcích k potenciálním žadatelům – městům. K dalším operačním programům, jež jsou vystavěny na výměně zkušeností a evropské kooperaci, patří ESPON, INTERACT II a operační programy Nadregionální a Nadnárodní spolupráce.

Rozvoj dopravní obslužnosti je nezbytným předpokladem k regionální mobilitě pracovní síly. Ekonomická krize se v ČR projevila mimo jiné i dalším prohlubováním regionální disparity v oblasti nabídky a poptávky po pracovní síle. Přestože ve srovnání s jinými státy EU neexistuje v ČR tak výrazný rozdíl mezi jednotlivými regiony v mírách nezaměstnanosti, existují v ČR regiony (zejména o velikosti okresu), kde rozdíly dosahují výrazných hodnot zejména v počtu uchazečů o zaměstnání na jedno pracovní místo. Rozvoj dopravní infrastruktury je nezbytný k rovnoměrnějšímu rozložení pracovní síly a zvýšení zaměstnanosti. Ve srovnání s okolními státy je ČR charakteristická nízkou geografickou mobilitou (stěhování a dojíždka za prací). Kvalita dopravní infrastruktury dále ovlivňuje příliv investorů do strukturálně postižených regionů, neboť ani státní pobídky nejsou v řadě případů schopny eliminovat nedostatečnou dopravní obslužnost v nejvíce postižených a periferních regionech (typicky např. Jesenicko a příhraniční regiony).

Místní agenda 21 pod gescí MŽP představuje nástroj pro zavádění udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni a proces, který prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování a řízení a zapojování veřejnosti zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech.

Průběžně probíhá meziresortní spolupráce v rámci pracovní skupiny Rady vlády pro udržitelný rozvoj pro Místní agendu 21 (PS MA21). Pracovní skupina se zaměřuje zejména na uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní úrovni v praxi, na hledání způsobů, jak zvyšovat kvalitu v již zapojených obcích, městech, mikroregionech a krajích a jak šířit zkušenosti s implementací místní Agendy 21 v dalších municipalitách. Cílem PS MA21 je, aby se místní Agenda 21 stala běžným nástrojem veřejné správy.

Členy PS MA21 jsou zástupci ústředních orgánů státní správy, oficiální koordinátoři místní Agendy 21 v obcích a regionech, zástupci akademické sféry, nestátních neziskových organizací, Národní síť Zdravých měst ČR, Svazu měst a obcí, Sdružení tajemníků měst a obecních úřadů. V roce 2013 došlo i ke zlepšení a prohloubení meziresortní spolupráce, zejména MŽP, MV a MMR, nově byli do PS MA21 přizváni zástupci MZe a MPSV.

Kritéria MA21 pro města a obce (schválená RVUR 13. března 2006) jsou důležitým a respektovaným nástrojem hodnocení kvality MA21. V roce 2013 platilo 6 aktualizovaných sad Kritérií MA21 pro různé typy municipalit (viz www.ma21.cz). V roce 2013 bylo schváleno zrušení sady Kritérií MA21 pro velká města s městskými obvody a tyto municipality se od roku 2014 přesunou do skupiny měst a obcí. Od roku 2013 přijala kritéria MA21 pro své členy také Národní síť Místních akčních skupin (MAS) jako podmínku tvorby strategií. MAS mají specifickou sadu kritérií a indikátorů a jsou registrovány v databázi MA21.

Dosažená úroveň MA21 a postup municipalit jsou průběžně sledovány v oficiální evidenci MA21 v ČR, kterou představuje veřejně přístupná internetová Databáze MA21. Informace zde umístě-

né podléhají veřejné kontrole a průběžné odborné kontrole ze strany PS MA21. Ve všech pokročilých municipalitách, které naplnily dosud nejvyšší kategorii „A“ (1 municipalita) a kategorii „B“ (5 municipalit), probíhaly také kontroly na místě, při kterých se členové PS MA21 seznámili s dokumentací i praxí implementace MA21 v dané municipalitě. Kontroly na místě byly doplněny tzv. „obhajobou“ v rámci konference Národní sítě Zdravých měst. Dále bylo toto vystoupení a zjištěný stav při kontrole v místě vyhodnocen na následném listopadovém zasedání PS MA21. Municipalitám kategorie „B“ byly uděleny hlasováním členů PS jedna, dvě nebo tři hvězdičky (vzestupně dle kvality). Členové PS MA21 provedli v roce 2013 kontroly na místě u 7 nejpokročilejších municipalit usilujících o naplnění kategorie „A“ či „B“ Kritérií MA21. Chrudim získala nejvyšší kategorii „A“ jako první ze všech municipalit. Kategorii „B“ obhájilo v r. 2013 5 municipalit – 3 města (Kopřivnice, Litoměřice, Vsetín), 1 mikroregion (Drahanská vrchovina) a 1 malá obec (Křižánky). Prostějovu nebyla kategorie „B“ uznána z důvodu nesplnění povinného kritéria MA21 č.19. Pokrok v postupu dle Kritérií doznaly i nižší úrovně MA21 (kategorie „D“ a „C“). Ke konci roku 2013 bylo v databázi celkem 193 subjektů (153 municipalit, 9 MAS a 31 nemunicipálních subjektů – ty projevují o MA21 zájem, ale nemohou postupovat podle Kritérií).

Průběžně je sledováno a vyhodnocováno plnění Koncepce rozvoje podpory MA21 v ČR, resp. Akčního plánu na období 2012–13, s provázaností na SRUR ČR (dle usnesení RVUR z června 2009. Uvedená koncepce byla schválena vládou ČR Usnesením č. 30 z 11. ledna 2012.

Problémy, které se vyskytly, a poučení z těchto oblastí

Mezi časté problémy, které se vyskytují v návaznosti na předchozí části, patří následující oblasti:

- vymezování nadbytečného množství nových zastavitelných ploch na základě nadhodnoceného zdůvodnění potřeby vymezení těchto ploch;
- vymezování dalších zastavitelných ploch, aniž by byly využity stávající zastavitelné plochy;
- malé využívání tzv. ploch brownfields v zastavitelných částech sídel, často díky nejasné vlastnické struktuře a vysokým nákladům na demolice a asanace či přestavbu jednotlivých objektů;
- malá ochota zejména soukromých investorů vymezovat v rozsáhlejších rozvojových plochách dostatečné plochy pro veřejná prostranství a řešit plochy občanského vybavení.

Tyto problémy je do budoucna nutné analyzovat a postupně řešit. Některé lze řešit vydáním příslušných metodických pokynů (zejména ty, které se týkají vymezování nadbytečného množství zastavitelných ploch) nebo jejich zpřesněním, některé je však nutné řešit nástroji fiskálními. Potřeba je také kontinuální osvětově vzdělávací činnost jak projektantů, tak pořizovatelů územně plánovacích dokumentů, ale také zastupitelstev měst a obcí a laické i odborné veřejnosti.

Budoucí výzvy a problémy v těchto oblastech, které by mohla Nová agenda pro města řešit

Do budoucna bude v ČR nutné čelit výzvám následujícími opatřeními:

- omezit další výstavbu nízkopodlažních velkoplošných obchodních a logistických center s rozsáhlými parkovacími a manipulačními plochami na zemědělské půdě;
- omezit celkový rozsah zpevněných ploch; zpevněné plochy včetně komunikací je nutno budovat v nezbytně nutném rozsahu a parametrech, parkování ve městě přednostně umisťovat pod budovy;
- omezit zábor zemědělské půdy;
- důsledně využívat stávající zastavěné území, nikoliv však na úkor veřejné zeleně;
- zainteresovat obce na vytváření podmínek pro využívání brownfields;
- nevstupovat do ploch zeleně a chránit vnitrobloky před zástavbou;
- předcházet problémům s neadekvátní strukturou bytového fondu ve vztahu k demografickým změnám ve společnosti (zejm. stárnutí populace a nárůst jednočlenných domácností);
- zajistit komplexní vybavenost měst ve vztahu ke stárnutí populace;
- požadovat přizpůsobení parteru ve městech stárnoucím a handicapovaným skupinám obyvatel;
- klást důraz na dostupnou hromadnou dopravu, upřednostňovat její využití zejména v centrálních částech měst i restriktivními opatřeními (zákazy vjezdu, mýtným, přeměnou ulic v pěší zóny apod.);
- podporovat sdílení dopravních prostředků ve městech;
- řešit osvětu ohledně utváření kvalitního městského prostředí a udržitelnosti rozvoje měst.

III. Životní prostředí a urbanizace: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města

Řešení změny klimatu

Pozorované změny na území ČR

Po přijetí Kjótského protokolu byl v roce 1999 za účelem definování politiky v oblasti změny klimatu na národní úrovni přijat dokument Strategie ochrany klimatického systému Země v ČR, který zařadil ochranu klimatu mezi prioritní otázky a určil hlavní cíle a úkoly dotčených resortů. Po vstupu ČR do EU (v roce 2004) byla tato strategie aktualizována a nově vypracována jako Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR (Národní program), který byl schválen v březnu 2004. Národní program určuje základní a prioritní cíle v oblasti změny klimatu. Zaměřuje se na konkrétní opatření, na snižování emisí skleníkových plynů, tzv. mitigace (tj. redukční opatření) a okrajově na opatření na podporu přizpůsobení se negativním dopadům změny klimatu (adaptační opatření) v oblasti vodního hospodářství, zemědělství, lesnictví a zdravotnictví. V roce 2007 byl Národní program vyhodnocen z hlediska účinků přijatých opatření v letech 2004–2006 a srovnání výchozího stavu a redukce dosažené od jeho přijetí. Na základě tohoto vyhodnocení probíhá zpracování Politiky ochrany klimatu v České republice, která reaguje na nové odborné poznatky a vývoj politických jednání v ČR, EU a na mezinárodní úrovni a definuje strategii ochrany klimatu v ČR s cílem postupného snižování emisí skleníkových plynů.

Dokument Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR pak prezentuje strategický rámec zaměřený na jednotlivé socio-ekonomické sektory a jejich účinné vyrovnání se s následky dopadů změny klimatu, včetně legislativní a ekonomické analýzy navrhovaných opatření. Oba tyto dokumenty musejí být rovněž v souladu s plněním všech závazků plynoucích z mezinárodních dohod, které ČR ratifikovala. Tyto strategické materiály, které mají za cíl posílit ochranu klimatu v ČR, budou předloženy vládě ČR v roce 2014. Podpora opatření pro přizpůsobení se negativním dopadům změny klimatu je také jednou z důležitých priorit Státní politiky životního prostředí 2012–2020 a Koncepce environmentální bezpečnosti.

Dopady změny klimatu v ČR

Výše uvedené trendy a častější výskyt extrémních projevů počasí se už v současnosti projevují na změnách vodního režimu, v zemědělství a lesnictví, a částečně ovlivňují i zdravotní stav oby-

vatel. Ve střednědobém časovém horizontu (do roku 2030) lze předpokládat další zvyšování zejména negativního působení na jednotlivé složky přírodního prostředí a relativně nově je třeba počítat i s dopady na energetický sektor, rekreační možnosti, turistický ruch a celkovou životní pohodu obyvatel, zejména ve větších sídelních aglomeracích.

Úloha měst a obcí v ochraně klimatu

Evropská města v současné době přebírají významnou část odpovědnosti za ochranu klimatu a všechny stávající i nově vznikající iniciativy sdružující města mají za základ právě otázky energetické efektivnosti a ochrany klimatu. Tento trend je logický s ohledem na skutečnost, že ve městech žije více než 80 % obyvatel Evropy a koncentrace života ve městech s sebou přináší také jejich obyvatelům zásadní ohrožení klimatickou změnou.

Co města dělají již dnes?

Města zpracovávají územní energetické koncepce a akční plány k nim. Případně mohou začít od zpracování a vyhodnocování městských energetických plánů, tedy jen na majetku ve vlastnictví města a zahájit proces energetického řízení (managementu). Mohou přijmout veřejné závazky snížení spotřeby energie, potažmo snížení emisí skleníkových plynů a směřovat k tomu cíli postupnými kroky. Mohou vyhlašovat vlastní programy na podporu úspor energie (fondy podpory bydlení) nebo obnovitelných zdrojů (např. instalace slunečních kolektorů). Některá města již tyto nástroje využívají dnes, třebaže nejsou většinou přímo vázána na kritéria vyšší míry úspor energie nebo snížení emisí. Mohou pečovat o veřejnou zeleň, včetně ozeleňování střech. Mohou ovlivňovat územní plánování ve smyslu snižování energetické náročnosti a vyššího využívání obnovitelných zdrojů. Mohou se zapojovat do asociací a svazů měst s podobným zaměřením a vyměňovat si vzájemně zkušenosti.

Příklad

Klimatizací vnějších prostor výsadbou zeleně lze prokazatelně snížit teplotu ve městech a tím snížit potřebu energie pro chlazení interiérů. Vzrostlý strom o průměru koruny 10 metrů v létě stíní a současně chladí okolí v době od 8 do 20 hodin s průměrným výkonem 24 kW, což odpovídá provozu dvanácti klimatizačních jednotek. Stínění pomocí slunečníků je mnohem méně účinné.

Snížení rizika katastrof

V oblasti povodňového rizika má ČR propracovaný systém k jeho snižování a neustále se, vzhledem k novým poznatkům v této oblasti a také zkušenostem z proběhlých povodňových situací, snaží tento systém zlepšovat a zefektivňovat. Možnosti snižování rizika lze rozdělit na:

- nestrukturální preventivní opatření (mezi něž patří hlásná a předpovědní služba, systematická opatření z hlediska využívání území – povodňové plány pro obce, stanovování záplavových území, budování varovných systému před povodněmi atd.);
- strukturální opatření (budování přírodě blízkých a technických protipovodňových opatření – protipovodňové hráze, mobilní bariéry v intravilánech měst apod.).

Velmi zásadní z hlediska ochrany obyvatel před povodněmi jsou povodňová opatření při nebezpečí povodně a za povodně a operativní řízení během krizových situací (činnosti povodňových orgánů a integrovaného záchranného systému). Po proběhlé povodni je pozornost zaměřena na obnovu území, ale také je povodňová situace podrobně zdokumentována a vyhodnocena. V současné době se dokončuje v souvislosti s proběhlými povodněmi v červnu 2013 rozsáhlý projekt „Vyhodnocení povodní v červnu 2013“. Závěrečná zpráva projektu bude předložena vládě v červnu 2014.

Zásadní bude pro ČR další snižování rizika povodní především v oblastech s významným povodňovým rizikem. Za tímto účelem bude podporována realizace technických a přírodě blízkých protipovodňových opatření, další zlepšení úrovně předpovědní a hlásné povodňové služby a obecná dostupnost informací o povodňovém ohrožení, riziku a připravenosti povodňových orgánů.

Koncem roku 2013 bylo dokončeno mapování povodňového nebezpečí a povodňových rizik pro všechny oblasti s významným povodňovým rizikem. Také bylo dokončeno velké množství lokálních varovných systémů a došlo k modernizaci hlásného povodňového systému v povodí Odry. V roce 2014 budou připraveny návrhy možných protipovodňových opatření pro oblasti s významným povodňovým rizikem, která by měla být realizována v období 2016 až 2022. Návrhy budou předloženy vládě ČR ke schválení do konce roku 2015.

Ekologická katastrofa je stav, kdy se do ekosystému dostává cizorodá látka, která má devastující účinek na zdejší život. Může být vyprovokována chemickou látkou, invazivním druhem, či změnou výchozích podmínek zásahem člověka. Humanitární katastrofa nastává tehdy, když je ohrožen život, zdraví, nebo bezpečnost velké skupiny lidí. Katastrofa je rychlým procesem mimořádných rozměrů, který má na svědomí lidské oběti a velké materiální škody. Katastrofy postihují pevnou zemi, vodstvo i atmosféru.

Nejvýznamnější realizovaná a plánovaná opatření v ČR

Oblast	Realizovaná opatření	Plánovaná opatření
Vodní hospodářství	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšení bezpečnosti vodních děl • Protipovodňová ochrana • Snižování ztrát vody • Revitalizace vodních toků a niv 	<ul style="list-style-type: none"> • Prevence před povodněmi • Zvýšení retence vody v krajině • Zlepšování stavu složek přírody a krajiny vázaných na vodní režim
Ochrana přírody a krajiny	<ul style="list-style-type: none"> • Péče o druhy a biotopy • Péče o zvláště chráněná území, vymezování území Natura 2000 • Realizace prvků ÚSES 	<ul style="list-style-type: none"> • Péče o přírodně blízké biotopy, zvyšování rozlohy těchto ploch • Péče s cílem uchování a zvýšení rozmanitosti druhů • Eliminace možných rizik způsobených invazními druhy
Zemědělství	<ul style="list-style-type: none"> • Zavádění šetrných způsobů hospodaření • Realizace komplexních pozemkových úprav 	<ul style="list-style-type: none"> • Šlechtění suchovzdorných odrůd • Vodou šetrící technologie • Snížení erozního rizika • Sledování výskytu teplomilných chorob a škůdců • Integrovaný agrometeorologický monitoring • Obnova přirozených funkcí krajiny v zemědělských ekosystémech nebo v ekosystémech na ně vázaných, podpora ekosystémových služeb • Rozšiřování šetrných způsobů hospodaření • Dokončení komplexních pozemkových úprav
Lesnictví	<ul style="list-style-type: none"> • Zvyšování adaptačního potenciálu lesa diverzifikací jeho skladby • Opatření na snížení rizika šíření škůdců a hnilob 	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilizace CO₂ vázaného v půdě • Zákaz pálení křesla, restrikce přípravy půdy orbou • Podpora struktury lesa odolné vůči klimatické změně • Podpora přírodě blízkých způsobů hospodaření s nízkými vstupy při zachování produkce dřevní hmoty • Zalesňování zemědělské půdy
Územní plánování	<ul style="list-style-type: none"> • Vymezování záplavových území 	<ul style="list-style-type: none"> • Striktní dodržování zákazu umístování a rozvoje zástavby v záplavových územích • optimalizace organizačního uspořádání území
Zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none"> • Systém varovné předpovědi úrovně aktivity klíšťat 	<ul style="list-style-type: none"> • Zintenzivnění monitoringu a výzkumu onemocnění přenášených živočichy

Snížení výskytu dopravních zácp

Cílem současného dopravního plánování je systematická podpora dopravy přátelské k životnímu prostředí. Mezi takové druhy dopravy jednoznačně patří i cyklistika. Její pozitivum jsou zřejmá – bezhlučnost a nulové emise, finanční a prostorová nenáročnost. Půlhodinka jízdy denně je vynikající prevencí proti civilizačním chorobám, cyklisté nemají tolik problémů s hledáním parkovacích míst, s dopravními kolapsy a zácpami, kolo přispívá k humanitě a družnosti. Významný je i přínos pro rozvoj cestovního ruchu.

Cyklistika je vnímána jako integrální část, která se dělí z hlediska kompetencí do oblastí dopravní obsluhy území (resort dopravy) a oblasti cykloturistiky (resort místního rozvoje). Během posledních několika málo let přestává být pouze individuální záležitostí a plynule přechází do městského i regionálního plánování, koexistuje s dalšími druhy dopravy a přirozenou cestou vznikají nároky uživatelů na dopravní prostor a odpovídající vybavení. Cyklistika jako forma dopravy není menšinovým trendem, ale alternativou k dalším druhům dopravy. Nabízí značnou flexibilitu při pohybu v městském prostředí a částečně řeší i dopravní obsluhu v regionech. Propojení cyklistické infrastruktury formou městských sítí cyklostezek a regionálních sítí cyklotras umožňuje současně plynulý pohyb cyklistů i cykloturistů. Cykloturistika se tak výrazně projevuje i v městském prostředí. Městské cyklotrasy nás mohou dovést bez dopravní zácpy a kolapsů na silnicích do historického jádra města, do městských parků, rezervací, rekreačních oblastí, na koupaliště apod.

Usnesením vlády ČR č. 706 ze dne 12. července 2000 byla vzata na vědomí Charta o dopravě, zdraví a životním prostředí („Charta“). Bod 4. B Charty hovoří o tvorbě strategie – vypracování a realizaci strategie k podpoře těch druhů dopravy, které vedou k příznivému ovlivňování zdraví a životního prostředí. Ministru dopravy bylo uloženo zastupovat ve spolupráci s ministerstvy zahraničních věcí, životního prostředí a zdravotnictví Českou republiku při sjednávání dokumentu navazujícího na Chartu. Ministerstvo dopravy bylo po projednání v Radě pro zdraví a životní prostředí („Rada“) pověřeno úkoly styčného bodu v ČR ve vztahu k Chartě a vedením pracovního týmu Rady pro uvedenou problematiku.

Cyklostrategie usiluje o vytvoření podmínek pro přeměnu „populární, neregulované“ cyklistiky směrem ke „kultivované a systematicky podporované cyklistice“. Z celého procesu plánování ČR a výsledného navrhovaného strategického plánu plyne několik důležitých závěrů. V ČR existují zdroje, které mohou být při dobré organizaci využity tak, aby řešily podporu cyklistické dopravy v zemi. K zajištění toho, aby byly záměry navrhovaného plánu skutečně naplněny, však bude zapotřebí spolupráce, vůle a nasazení všech zainteresovaných složek, včetně občanské veřejnosti. Jednotlivé prioritní osy jsou vzájemně propojeny a je možné s nimi efektivně pracovat, pouze pokud je budeme chápat jako celek. Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR musí být vzájemně propojena s jinými strategickými materiály ministerstev, krajů a statutárních měst.

Největším rizikem je snižování výdajů z veřejných rozpočtů do dopravní obslužnosti, přičemž i malé snížení výdajů povede k velkému snížení funkčnosti systému. Rozpad systému veřejné dopravy (zhruba polovinu výkonů v osobní dopravě zajišťuje veřejná doprava) by měl dopady na kapacitu dopravní infrastruktury (kolony na silnicích, zejména ve městech), z čehož vyplývají přímé ekonomické ztráty z kongescí. Dalším důsledkem by byly dopady na životní prostředí a veřejné zdraví, nebude možná dostatečná reakce na změny v dostupnosti energií a nebude možné plnit evropské cíle v oblasti snižování emisí skleníkových plynů.

Znečištění ovzduší

Znečištění ovzduší představuje v ČR dlouhodobý problém. Historicky byla kvalita ovzduší v Československu koncem osmdesátých i začátkem devadesátých let minulého století jedna z nejhorších v Evropě, stejně tak měrné emise znečišťujících látek v přepočtu na obyvatele. Hlavní příčinou tohoto stavu byla bezesporu výroba tepla a elektrické energie ve velkých zdrojích znečišťování ovzduší, které nebyly v dostatečné míře vybaveny zařízeními ke snižování emisí a vysoké nároky na spotřebu elektrické energie, například v hutnictví.

Zákonná úprava ochrany ovzduší z roku 1991 spolu s útlumem výroby v energeticky náročných sektorech přispěla rozhodujícím způsobem k razantnímu (řádovému) snížení emisí znečišťujících látek v průběhu devadesátých let minulého století. Koncem devadesátých let se prakticky přestaly vyskytovat epizody vysokého znečištění ovzduší způsobované vysokými denními koncentracemi oxidu siřičitého a významně se zlepšila kvalita ovzduší v ČR.

Od začátku nového tisíciletí dochází ve vývoji emisí ke stagnaci. Postupně také stoupá vliv dopravy na kvalitu ovzduší, velmi významné jsou také emise z vytápění domácností. Z hlediska kvality vnějšího ovzduší je v současnosti nejzávažnějším problémem v ČR překračování imisních limitů pro prachové částice (PM₁₀) a pro benzo(a)pyren. Přes kontinuální pokles emisí znečišťujících látek od roku 2000 se však kvalita ovzduší na území ČR nezlepšuje. Vývoj na začátku 21. století je doprovázen významnými výkyvy kvality ovzduší, které byly ovlivněny především nepříznivými rozptylovými a meteorologickými podmínkami.

Prostřednictvím Agendy Habitat (z roku 1996) přijala ČR závazek pro rozvoj trvale udržitelných lidských sídel (Kapitola B. Trvale udržitelná lidská sídla, článek 43, písm. l): „I) Věnovat hlavní pozornost programům a politice rozvoje lidských sídel, které budou snižovat znečištění měst vznikající převážně v důsledku nedostatku vody, hygienických zařízení a kanalizace, v důsledku špatné organizace nakládání s průmyslovým i domácím odpadem, včetně pevného, i v důsledku znečištění vzduchu.“

Z pohledu ochrany ovzduší je tento závazek naplňován v rámci legislativních opatření. Dne 1. září 2012 nabyl účinnosti nový zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, v platném znění, který přinesl nové nástroje pro zlepšení kvality ovzduší, jako např.:

- nové povinnosti pro malé spalovací zdroje o jmenovitém tepelném příkonu do 300 kW;
- příprava nových programů zlepšování kvality ovzduší a Národního programu snižování emisí ČR, které zpracovává Ministerstvo životního prostředí jako součást Střednědobé strategie (do roku 2020) zlepšení kvality ovzduší v ČR;
- zpřísnění provozních podmínek zdrojů (v návaznosti na programy zlepšování kvality ovzduší);
- uplatnění kompenzačních opatření pro nové zdroje;
- možnost vytváření nízkoemisních zón;
- nové kompetence pro obce s rozšířenou působností ke zdrojům s významným lokálním vlivem na kvalitu ovzduší;
- vydávání závazných stanovisek MŽP k umístění stavby pozemní komunikace v zastavěném území obce o předpokládané intenzitě dopravního proudu 15 tisíc a více vozidel za 24 hodin v návrhovém období nejméně 10 let a parkoviště s kapacitou nad 500 parkovacích stání.

Dále ČR využívá ke zlepšení kvality ovzduší ekonomické nástroje, zejména prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí (OPŽP). Do dubna 2014 bylo v rámci Prioritní osy 2 OPŽP schváleno přes 1 750 projektů s požadavkem na dotaci z prostředků Evropské unie ve výši 16 mld. Kč. Díky těmto projektům se očekává snížení emisí tuhých znečišťujících látek o 11 kt, emisí oxidů dusíku o 16 kt, emisí oxidu siřičitého o 13 kt, emisí amoniaku o 1,1 kt a emisí VOC o 0,8 kt. ČR v současnosti dokončuje návrh programového dokumentu OPŽP 2014–2020. Jeho součástí je i návrh prioritní osy 2 „Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech“. Cílem plánovaných intervencí je s maximální efektivitou snížit znečištění ovzduší suspendovanými částicemi v ČR. Pro OPŽP 2014–2020 je navržen systém, který účinně postihne největší problémy České republiky ve vztahu ke znečištění ovzduší.

V souvislosti s přípravou nového OPŽP zpracovává MŽP koncepci s názvem „Střednědobá strategie (do roku 2020) zlepšení kvality ovzduší v ČR“, jejíž součástí je také Národní program snižování emisí a programy zlepšování kvality ovzduší pro jednotlivé zóny a aglomerace. Cílem Strategie je zlepšení kvality ovzduší v ČR minimálně do té míry, aby byly dodržovány platné emisní limity pro ochranu lidského zdraví, ekosystémů a vegetace a navržení opatření k plnění národních emisních stropů platných od roku 2020 podle revidovaného Göteborgského protokolu (CLRTAP) s výhledem do roku 2030. Vzhledem k tomu, že 18. prosince 2013 Evropská komise zveřejnila balíček opatření k ochraně ovzduší, jehož součástí jsou i návrhy nové legislativy, budou tato opatření ve Strategii (zejména v Národním programu snižování emisí) také zohledněny.

Odpadové hospodářství ČR

Základní rámec řízení odpadového hospodářství

Ústředním orgánem státní správy v oblasti odpadového hospodářství je Ministerstvo životního prostředí (MŽP). Vykonává vrchní státní dozor v oblasti odpadového hospodářství, připravuje a navrhuje legislativní normy v oblasti odpadového hospodářství jakými jsou zákony o odpadech a další navazující právní předpisy, je pořizovatelem Plánu odpadového hospodářství ČR a ostatních strategických a koncepčních dokumentů odpadového hospodářství s celorepublikovou působností. Samosprávu v odpadovém hospodářství vykonávají obce a kraje. Samosprávy měst a obcí jsou původci komunálních odpadů a mají přímou odpovědnost za fyzické nakládání s odpady na svém území. Každá obec vytváří systém sběru, svozu a dalšího nakládání s odpady, který je většinou zakotven v obecní vyhlášce. Oblast odpadového hospodářství je co do samosprávných kompetencí měst a obcí jednoznačně nejdůležitější a největší oblastí životního prostředí.

Produkce odpadů a nakládání s nimi

Produkce odpadů v ČR v období 2007–2012 (tis. t)

Produkce odpadů	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ostatní odpady	28 760	28 743	30 106	30 027	28 831	28 386
Nebezpečné odpady	1 643	2 038	2 161	1 784	1 841	1 637
Celková produkce	30 403	30 782	32 267	31 811	30 672	30 023
Z toho produkce komunálních odpadů	3 846	3 812	5 324	5 362	5 388	5 193

Celková produkce všech odpadů má v posledních letech stagnující až mírně klesající trend. Nebezpečné odpady představují poměrně malý podíl z celkové produkce všech odpadů, jen okolo 6%. Produkce komunálních odpadů pak představuje cca 17% z celkové produkce odpadů. Podíl využitých i materiálově využitých všech odpadů trvale roste. V roce 2012 využití dosahuje již 79%, materiálové využití pak 76%. Energetické využívání odpadů je na nízké úrovni a pohybuje se okolo 3%. Nejčastějším způsobem odstraňování odpadů v roce 2012 je i nadále ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu (skládkování). Podíl všech odpadů odstraněných skládkováním z celkové produkce odpadů poklesl na 12,7% v roce 2012. Vliv na snižování množství odpadů uložených na skládkách má především zpřísnující se zákonná úprava skládkování a zvyšující se podíl využívaných odpadů.

Pokud se týká komunálních odpadů, u nichž jsou dle zákona původcem municipality, stav s jejich nakládáním se stále zlepšuje. Přesto bylo v roce 2012 ještě 54 % skládkováno a 42 % využíváno (z toho okolo 12 % dosahuje energetické využívání). Při současné produkci okolo 5,3 milionů tun komunálních odpadů za rok je stále velký prostor pro navýšení kapacit zařízení pro materiálové a energetické využívání komunálních odpadů.

Plnění povinných cílů dle předpisů ES

ČR v roce 2010 dosáhla 45,5 % recyklace papíru, kovu, plastu, skla – složek odpadu z domácností a podobného odpadu (dle Rozhodnutí Evropské Komise 2011/753/EU, kterým se zavádí pravidla a metody výpočtu pro ověření dodržování cílů stanovených ve směrnici 2008/98/ES o odpadech). Je dobrý předpoklad, že v roce 2020 bude dosaženo splnění cíle směrnice o odpadech (50 %). Sběr čtyř komodit (papír, plast, sklo, kovy), který požaduje směrnice, má v současnosti zavedeno cca 1/4 obcí (70 % obyvatel). Ve většině obcí je pro papír, plasty a sklo používán nádobový sběr. Vybavenost obcí pro nádobový sběr využitelných odpadů se neustále zlepšuje, což je doloženo zvyšující se hustotou sběrné sítě a snižující se donáškovou vzdáleností. Sběr kovů nejčastěji probíhá ve sběrných dvorech a výkupnách kovů. V oblasti recyklace a využití stavebních a demoličních odpadů ČR dlouhodobě dosahuje vysokých hodnot (v roce 2012 přes 90 %), takže již nyní plní evropský cíl pro míru využití stavebních a demoličních odpadů. Pro rok 2010 splnila ČR cíl směrnice Rady 1999/31/ES o skládkách odpadů pro snížení ukládání biologicky rozložitelných odpadů.

V České republice je zaveden systém zpětného odběru a odděleného sběru výrobků s ukončenou životností pro elektrozařízení, automobily, baterie a akumulátory a zejména je plně funkční a rozvinutý integrovaný systém sběru obalových odpadů, kde je vytvořena dostatečně dostupná hustá sběrná síť. Míra recyklace a celkového využití obalů se každoročně zvyšuje a cíle dané ES jsou plněny.

Plán odpadového hospodářství ČR (POH ČR)

Plán odpadového hospodářství České republiky je nástroj pro řízení odpadového hospodářství ČR a pro realizaci dlouhodobé strategie odpadového hospodářství. Plán odpadového hospodářství ČR stanoví v souladu s principy udržitelného rozvoje ve své závazné části cíle, zásady a opatření pro nakládání s odpady na území ČR. V současnosti je platný strategický dokument POH ČR z roku 2003, jehož účinnost byla prodloužena do konce roku 2014. Nový POH ČR je připravován na období 2015–2024, tj. období 10 let. POH ČR se vztahuje na nakládání se všemi

odpady, které jsou v gesci zákona o odpadech a dalších zákonů, které upravují nebo budou upravovat problematiku obalů a vybraných výrobků s povinností zpětného odběru. POH ČR dle ustanovení zákona o odpadech musí obsahovat:

- programy předcházení vzniku odpadů;
- vyhodnocení stavu odpadového hospodářství;
- závaznou část
- a směrnou část.

Závaznou část plánu odpadového hospodářství České republiky vyhláší vláda svým nařízením.

POH ČR je určujícím dokumentem pro vypracování plánů odpadového hospodářství krajů. Své plány musejí rovněž zpracovat obce. Závazná část POH ČR je pak závazným podkladem pro rozhodovací a jiné činnosti příslušných správních úřadů, krajů a obcí v oblasti odpadového hospodářství.

V Programu předcházení vzniku odpadů ČR, který je zpracován jako samostatný dokument, a jehož návrhová část je součástí POH ČR, jsou podrobněji analyzovány a sledovány následující toky odpadů:

- komunální odpad;
- biologicky rozložitelný odpad;
- odpad z potravin/potravin;
- odpad a výrobky na konci životnosti z výrobných směrnic (obaly, elektro, baterie a akumulátory, vozidla s ukončenou životností);
- stavební odpady/stavební materiály;
- textilní odpad/textil k opětovnému použití.

Problémy, které se vyskytly, a poučení z těchto oblastí

Potenciál ke zlepšení existuje v oblasti nakládání s komunálním odpadem v ČR. I přes výrazné zlepšení situace za posledních 10 let stále přetrvává v ČR u komunálního odpadu odstraňování skládkováním. Možná náprava je prostřednictvím nastavení legislativních, ekonomických nástrojů (optimalizace poplatků za skládkování, stanovení horizontu zákazu ukládání nepředupravených odpadů) To bude promítnuto do nově připravované odpadové legislativy. Cílem POH pro období 2015–2024 je lepší využívání zdrojů, otevírání nových trhů, vytváření nových pracovních míst v oblasti OH a snižování závislosti na dovozu surovin, které lze znovu použít z odděleného sběru recyklovatelných složek KO, a zároveň tím omezování dopadů na životní prostředí. Energeticky pak využívat odpad, který již nelze materiálově využít.

Budoucí výzvy a problémy v těchto oblastech, které by mohla Nová agenda pro města řešit

Dodržovat v praxi hierarchii nakládání s odpady v pořadí prevence vzniku odpadů, příprava k opětovnému použití, recyklace odpadů, jiné využití odpadů včetně energetického využití odpadů a až na posledním místě odstranění odpadů, především za podpory legislativních nástrojů a ekonomických nástrojů. Kromě regulační strategie pak využívat prostor pro plánování, informační a propagační strategii, celoživotní vzdělávání v této oblasti, podporu výzkumu, vývoje a inovací, využití dobrovolných nástrojů. To bude většinou spojeno s finančními nároky. Pokud bude hrazeno z veřejných rozpočtů, je třeba jejich optimalizace.

K problematice předcházení vzniku odpadů přistupovat z pohledu mezioborových souvislostí a dopadů. Celou problematiku udržitelného rozvoje odpadového hospodářství bezprostředně propojit se surovinovou politikou, včetně politiky druhotných surovin konkrétních států a společenství.

Zohlednit větší odpovědnost, resp. účast výrobců na udržitelném rozvoji odpadového hospodářství při maximální míře využití dobrovolných nástrojů mezi municipalitami a výrobci.

IV. Správa města a legislativa: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města

Zlepšení legislativy týkající se měst

Ministerstvo vnitra vykonává podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (zákon o obcích) a zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, v platném znění dozor nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek obcí a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů obcí v samostatné působnosti. Dále provádí v souladu se zmíněnými zákony kontrolu výkonu samostatné působnosti svěřené orgánům obcí, při níž se zjišťuje, zda jsou při výkonu samostatné působnosti dodržovány orgány obcí zákony a jiné právní předpisy.

Z dozoru Ministerstva vnitra jsou však vyloučeny případy porušení právních předpisů občanského, obchodního nebo pracovního práva (tzv. kompetenční výluka) a také případy, kdy jsou dozor nebo kontrola výkonu samostatné působnosti obcí upraveny zvláštním právním předpisem. Mezi tyto případy patří zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění po posledních novelizacích (ZVZ). Dohled nad dodržováním tohoto zákona vykonává Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Taktéž jsou na základě zákona vyloučeny z dozorové činnosti Ministerstva vnitra rozhodnutí a jiné úkony orgánů obce učiněné podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů. V uvedené oblasti obce dlouhodobě upozorňují na problémy, které jejich představitelé často spojují s právní úpravou veřejného zadávání.

V posledních letech došlo k vydání několika novel ZVZ s cílem vytvořit nové legislativní překážky jako prevenci možného obcházení zákona a s tím i případným souvisejícím korupčním jednáním.

Předmětem poslední novely zpracované, mimo jiné, i na základě požadavků představitelů obcí, bylo odstranění některých kritizovaných nedostatků znění ZVZ účinného do 31. 12. 2013.

Novela změnila text některých ustanovení tak, aby jejich výklad a aplikace nečinily v praxi problémy. Jedná se především o úpravu uveřejňování textové části zadávací dokumentace, zachování dosavadního limitu pro veřejné zakázky malého rozsahu na stavební práce, který měl být podle předchozí právní úpravy od 1. 1. 2014 snížen, zrušení institutu osoby se zvláštní způsobilostí, a dále také odložení účinnosti některých platných ustanovení ZVZ týkajících se seznamu hodnotitelů veřejné zakázky a požadavků na předložení oponentních posudků vládě v případě zadávání významných veřejných zakázek.

Dále byla odložena účinnost povinnosti, aby do hodnotící komise významné veřejné zakázky byli Ministerstvem navrženi dva členové a dva náhradníci ze seznamu hodnotitelů.

Novela zavedla i nový mechanismus nového/opakovaného zadávání veřejné zakázky, jejíž zadání bylo zrušeno z důvodu, že byla zadavateli doručena pouze jedna nabídka. Tato změna by měla obcím podstatně usnadnit řešení situace, kdy na trhu nepůsobí dostatek dodavatelů potřebné služby nebo zboží.

V současné době probíhá příprava novely ZVZ, která by měla s využitím poznatků z dosavadní praxe reagovat na některé další požadavky obcí.

Taktéž jsou na základě zákona o obcích vyloučeny z dozorové činnosti Ministerstva vnitra rozhodnutí a jiné úkony orgánů obce učiněné podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

Decentralizace a posílení místních orgánů

Účast občanů na rozhodovacích procesech, které ovlivňují jejich život, a přístup k mechanismům odpovědnosti je pro podporu udržitelného rozvoje a snižování chudoby zásadní. Zejména to platí pro místní úroveň, kde občané žijí a pracují, kde se poskytují základní služby a kde se zakládají podniky. Občané proto mají společné zájmy, a to stanovit cíle a spolupracovat na hledání řešení, zejména pokud jde o zlepšení přístupu ke službám, vyváženější rozdělení dostupných zdrojů, větší sociální soudržnost a posílenou odpovědnost a transparentnost veřejných orgánů, včetně mechanismů odpovědnosti.

Místní orgány díky tomu, že jsou blíže občanům než další veřejné instituce, mají odpovědnost za mobilizaci veřejného mínění místních společenství a zároveň působí jako katalyzátor změny. Je tomu tak zejména, pokud jde o účinnější veřejnou správu, inkluzivnější rozvojové procesy ve spolupráci s organizacemi občanské společnosti a řešení naléhavých problémů, jimž čelí místní společenství. Tyto výzvy zahrnují sociální vyloučení, migraci, zabezpečení potravin, omezené infrastruktury, rychlou urbanizaci, vyčerpávání zdrojů, veřejnou bezpečnost a násilí, environmentální a sociální dopady průmyslové činnosti, přizpůsobení se změnám klimatu a zmírňování jejich dopadů, právní stát a přístup ke spravedlnosti.

Řádná správa věcí veřejných na místní úrovni je k dosažení udržitelného rozvoje a spravedlivých výsledků nezbytná. Vytváří podmínky pro inkluzivní, citlivé a účinné rozvojové procesy.

Kvalita místní správy je založena především na politické vůli centrálních orgánů k vytvoření příznivého prostředí na místní úrovni prostřednictvím právních a správních nástrojů, díky nimž bu-

dou místní orgány dostatečně autonomní při výkonu pravomoci a získají specifické schopnosti. Kvalita místní správy věcí veřejných proto rovněž souvisí s tím, jak místní orgány řídí a provádějí veřejné politiky a služby na základě místních procesů k utváření politik a interakci s jinými veřejnými institucemi, občany a soukromým sektorem a prostřednictvím přidělování dostupných zdrojů.

V nestabilních, krizových a rizikových situacích hrají místní orgány klíčovou úlohu při ochraně zranitelných skupin obyvatelstva a společenství tím, že řídí strukturu strategií pro odolnost na místní úrovni a umožňují poskytování základních sociálních služeb. V ohrožených oblastech mohou kromě řízení včasné reakce a poskytování základních služeb pro obyvatelstvo mít rozhodující vliv, pokud jde o prevenci, zmírňování následků a připravenost. Kromě toho často hrají významnou úlohu v systémech včasného varování a prostřednictvím místních a tradičních mechanismů pro řešení sporů tak přispívají ke zklidňování prvních fází násilí.

Využívání komparativní výhody místních orgánů však může být ohroženo negativními politickými faktory souvisejícími zvláště s nedostatkem účinného vedení, mírou korupce a nesprávnými úředními postupy, klientelismem a nezákonnými hospodářskými postupy, jakož i institucionálními nedostatky, jakými jsou nefunkční institucionální uspořádání, omezené finanční zdroje, nízká úroveň správní kapacity, neodpovídající postupy plánování a správa veřejných financí.

To znamená, že v závislosti na situaci v zemi může propojování veřejného sektoru na místní úrovni s procesy rozvoje znamenat úsilí o zvýšení kapacity místních orgánů a posílení místní správní struktury. Je zásadní současně posílit pravomoci místních veřejných orgánů a občanů, aby bylo zajištěno, že občané mají možnost domáhat se transparentnosti a odpovědnosti i to, že místní orgány mají prostředky a motivaci reagovat na požadavky občanů ohledně účinné, transparentní a odpovědné správy věcí veřejných, spravedlivého rozdělování zdrojů a přístupu ke službám.

Decentralizační procesy

Decentralizace představuje zvláštní aspekt reformy veřejného sektoru. Zahrnuje převod politické autority a pravomocí, včetně získávání příjmů, odpovědnosti za poskytování služeb a finančních, lidských a administrativních zdrojů, z vyšší úrovně v rámci politického systému na veřejné orgány na nižší úrovni. Decentralizace je svou podstatou politickou otázkou, která ovlivňuje celkové uspořádání státu. Jejím cílem je zlepšit účinnost, rovnost a sociální soudržnost a může o ní rozhodovat pouze suverénní stát. Proto by se o podpoře decentralizace ze strany partnerů v oblasti rozvoje mělo uvažovat pouze tehdy, když existuje politická vůle k zahájení a podpoře decentralizace, nebo pokud již byly decentralizační reformy nastoleny. Podpora decentralizace by se měla zaměřit na vytvoření příznivého právního a politického prostředí pro decentralizaci a institucionální a kapacitní rozvoj tak, aby místní orgány mohly požívat určitého stupně samostatnosti při plnění svých zákonných funkcí. Očekávané výsledky by se měly projevit přidělením

dostatečných finančních zdrojů místním orgánům podle vnitrostátních právních rámců, zlepšením řízení veřejných financí a mobilizací příjmů na místní úrovni.

Rozvoj kapacit místních orgánů

V zájmu posílení schopnosti místních orgánů přispívat k řádné správě věcí veřejných a díky tomu dosahovat rozvojových cílů na místní úrovni musejí místní úředníci a správní pracovníci překonat kapacitní omezení, např. v oblasti řízení a mobilizace zdrojů z veřejného sektoru, vůdčích schopností, správy veřejných financí, získávání příjmů a realizace výdajů, transparentnosti, účasti a interakce s dalšími subjekty.

Kapacita pro místní řádnou správu věcí veřejných je ovlivněna faktory na třech úrovních: individuální, institucionální a organizační. Na individuální úrovni je místní kapacita ovlivněna dovednostmi, odbornou přípravou a přístupem místních politiků a správních pracovníků. Na institucionální úrovni kapacita závisí na strukturách a provozních postupech, které zastřešují a řídí činnosti pracovníků. Na organizační úrovni je kapacita ovlivněna politickým a právním prostředím, a také pravidly a postupy, jimiž se řídí vztahy s dalšími subjekty.

Podpora na rozvoj kapacit místních orgánů se bude stanovovat na základě dlouhodobého a poprávkou řízeného přístupu s důrazem na přípravu vedení, včetně poskytování služeb a řádného finančního řízení. Tento přístup bude přinášet podporu na rozvoj kapacit místních orgánů, zejména prostřednictvím zapojení vnitrostátních sdružení místních orgánů a škol v oblasti správy, horizontální spolupráce mezi místními orgány spočívající například v tom, že velké obce nabídnou technickou pomoc menším, a v začlenění přiměřenějšího propojení mezi ústředními a místními orgány.

Zvýšení bezpečnosti a ochrany ve městech

ČR má komplexně řešenou ochranu obyvatelstva na celém svém území včetně ochrany obyvatel měst. Bezpečnost obyvatelstva zajišťuje na celostátní úrovni Policie ČR, která tak pokrývá svou působností i všechna města ČR. Policie ČR je rozčleněna do celorepublikových útvarů, Policejního prezidia ČR a 14 krajských ředitelství, která sídlí ve správních střediscích krajů ČR. V největších městech působí městská ředitelství policie.

Dalším bezpečnostním sborem je obecní policie, kterou mají možnost (za podmínek stanovených zákonem č. 553/1991 Sb.) zřídit obce. Obecní policie je orgánem obce a jejím hlavním

úkolem je zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku (např. řešení přestupků proti veřejnému pořádku).

K zabezpečení koordinace a nastavení zcela konkrétních forem spolupráce mezi Policií ČR a obecní policií při udržování bezpečnosti a veřejného pořádku na území obce existuje možnost uzavření tzv. koordinační dohody mezi samosprávou a místně příslušným útvarem Policie ČR.

V některých městech je problematika bezpečnosti a s tím spojená oblast prevence kriminality řešena na komunikačních platformách, jejichž členy jsou jak zástupci všech relevantních orgánů veřejné správy (např. Policie ČR, orgánů místní samosprávy, zdravotnických, školských a sociálních zařízení, kontrolních orgánů atd.), tak i ostatní zainteresované subjekty, jako např. nevládní organizace. Tyto koordinační orgány, mnohdy specificky zaměřené na jednotlivé oblasti kriminality, pochopitelně fungují i na celostátní úrovni.

Bezpečnostní politika, jakož i související oblast prevence kriminality je řešena i prostřednictvím strategických a koncepčních dokumentů, a to na celostátní, resp. vládní úrovni a dle potřeby i na regionální úrovni. Jedná se např. o materiály Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2012–2015, Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011–2014, Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2012–2015, Strategie České republiky pro boj proti terorismu od roku 2013 či Koncepce boje proti extremismu 2013.

Nárůst teroristických útoků v zemích EU přiměl i Českou republiku zaměřit se na tuto problematiku, a to především z preventivních důvodů, přestože se do současné doby ČR nestala terčem teroristického útoku v klasickém slova smyslu. Proto na základě strategické a koncepční činnosti se tak ČR v souvislosti s potřebou větší bezpečnosti měst a obcí začala zaměřovat na rizika spojená s bezpečností občanů na tzv. crowded places.

Ze zákona vyplývá krajům ČR v rámci ochrany obyvatelstva vytvářet krizové plány a stejnou povinnost ukládá zákon i obcím s rozšířenou působností. V rámci krizového řízení jsou dále zpracovány typové plány pro řešení potencionálních závažných situací, ve kterých je opět ošetřena problematika zabezpečení měst v nenadálých situacích.

Velmi důležitým dokumentem pro ochranu obyvatelstva je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“, která v širším pohledu stanovuje další postup a zaměření při realizaci opatření ochrany obyvatelstva a taktéž obsahuje základní úkoly pro realizaci stanovených priorit ochrany obyvatelstva.

Ochrana obyvatelstva je širokou „multiresortní“ disciplínou, kterou je možné definovat jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního pro-

středí, v souladu s platnými právními předpisy. Úkoly jednotlivých orgánů jsou nepřenositelné a jejich plnění vyplývá z konkrétních ustanovení právních předpisů.

Zlepšení sociálního začlenění a spravedlnosti

Ministerstvo práce a sociálních věcí je ústředním orgánem státní správy zodpovědnými mimo jiné za péči o lidi, kteří potřebují zvláštní pomoc. Součástí jeho činnosti je realizace opatření pro sociální začlenění. V právním řádu České republiky (zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) je definováno sociální začleňování jako proces, který zajišťuje, že osobám, které jsou sociálně vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením, budou poskytnuty možnosti a příležitosti, které jim pomohou plně se účastnit na ekonomickém, sociálním a kulturním životě společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný. Obecné cíle sociálního začleňování jsou následující: účast na zaměstnání a rovném přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám; prevence rizika sociálního vyloučení; pomoc nejzranitelnějším skupinám obyvatel; mobilizace všech relevantních aktérů.

Jednou z cest, kterou Ministerstvo práce a sociálních věcí bojuje proti sociálnímu vyloučení, je výplata dávek z pojistných i nepojistných sociálních systémů, další je sociální práce. Podle zákona č. 117/199 Sb., o státní sociální podpoře jsou poskytovány dávky pro rodiny s dětmi (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, porodné, pohřebné) a také příspěvek na bydlení, podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi jsou poskytovány příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc. Dávkovou pomoc zdravotně postiženým upravuje zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči je vyplácen podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Podle zákona č. 117/1995 Sb., Zákon o státní sociální podpoře a zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, jsou tyto výhody poskytovány: doplatek na bydlení a příspěvek na bydlení.

- **příspěvek na bydlení** (poskytnutý ze systému státní sociální podpory)

Výhodou lze přispět na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35%) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení, když je příjem rodiny nižší o 30 % (v Praze 35%) než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. Výplata příspěvku na bydlení je omezena na 84 měsíců, které spadají na zatížení 10 kalendářních let. Toto omezení se nevztahuje na domy skládající se výlučně z osob ve věku 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, kteří žijí v jejich vlastních domovech konstruovaných nebo upravených.

- **doplatek na bydlení**

Tato výhoda pomáhá lidem v hmotné nouzi, aby se vypořádali s nedostatkem příjmů k pokrytí

nákladů na bydlení, pokud měsíční příjem osoby nebo rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory nelze hradit výdaji na bydlení.

Příspěvek je poskytován vlastníkům nebo nájemcům, kteří mají nárok na příspěvek na bydlení. Zákon umožňuje poskytování doplatku na bydlení i v těch výjimečných případech, kdy žadatel sice nemá nárok na příspěvek, ale používá jinou vhodnou formu než nájemní bydlení.

Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, že k úhradě přiměřených nákladů na bydlení (tj. nájemné, služby spojené s bydlením a nákladů na energie), osoba či rodina může disponovat minimem částky, kterou je minimální úroveň příjmů, která je považovaná za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

Příspěvek na bydlení má formu opakující se platby. Jeho specifická měsíční částka je založena na celkovém příjmu a sociální a finanční situaci všech osob zkoumaných společně.

Mezi základní podmínky sociálního začlenění jednotlivců i rodin patří přístup k bydlení; bezdomovectví je chápáno jako extrémní sociální vyloučení ztěžující až znemožňující přístup osob k dalším zdrojům. V České republice žije podle expertních odhadů přibližně 30 tisíc lidí bez přístřeší, potenciálním bezdomovectvím je ohroženo až 100 tisíc lidí. Vláda svým usnesením ze dne 28. srpna 2013 č. 666, schválila „Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020.“

Je povinností státu, aby v rámci uplatňování principu solidarity pomáhal lidem ohroženým vyloučením z bydlení a bezdomovcům, a to prostřednictvím různých legislativních i nelegislativních opatření (od sociální práce až po sociální dávky). Dílčí aspekty zajištění pomoci občanům v oblasti bydlení pokrývají zejména následující zákony: zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (osobám v hmotné nouzi jsou poskytovány dávky pomoci v hmotné nouzi, vč. doplatku na bydlení) a zákon č. 110/2006 Sb., o existenčním a životním minimu, ve znění pozdějších předpisů, dále zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů (povinnost obce dbát o uspokojování potřeb bydlení svých občanů), zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (příspěvek na bydlení) a zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (především azylové domy, domy na půl cesty, chráněné bydlení, sociální poradenství, terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi). V oblasti investiční podpory bydlení jde zejména o zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla) a zákon č. 211/2000 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení a o změně zákona č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky.

Vláda ČR schválila dne 8. ledna 2014 národní rámcový dokument pro oblast sociálního začleňování a boj s chudobou pod názvem „Strategie sociálního začleňování 2014–2020“ (Strategie), který zastřešuje hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených. Účelem Strategie je přispět k plnění národního cíle

redukce chudoby a snižování míry sociálního vyloučení vytyčeného v Národním programu reform České republiky, který vychází ze strategie Evropa 2020.

Strategie stanoví prioritní témata ČR v oblastech důležitých pro sociální začleňování pro nadcházející období až do roku 2020 a je rovněž významným dokumentem z hlediska čerpání finančních prostředků z veřejných rozpočtů ČR i využívání Evropských strukturálních a investičních fondů Evropské unie. Obsahuje přehled opatření majících vliv na sociální začleňování a boj s chudobou a přehled relevantních materiálů a zdrojů.

Jako základní nástroj pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených je zdůrazněna sociální práce. Všechny oblasti podporující sociální začleňování jsou proto ve Strategii pojímány také z pohledu, jak může sociální práce přispět k fungování opatření v jednotlivých oblastech.

Na vypracování Strategie se významným způsobem podílela Komise pro sociální začleňování, která je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra práce a sociálních věcí v oblasti sociální politiky se zaměřením na boj s chudobou a sociálním vyloučením, jakož i zástupci dotčených resortů.

Strategie ukazuje směr, kterým by se řešení sociálního vyloučení měla ubírat, prosazuje společensky odpovědné hodnoty vztahující se k sociálnímu vyloučení, upozorňuje na nedostatky při hledání řešení sociálního vyloučení a zasazuje se o šíření principu mainstreamingu sociálního začleňování na všech správních úrovních.

V době, kdy se v určitých místech ČR projevuje společenské napětí, jež je mimo jiné i přímým důsledkem sociálního vyloučení, je zcela zásadní ukázat politickou i morální vůli se nastalou situací zabývat, a to nejen zaváděním konkrétních opatření, ale také budováním takového společenského diskurzu, který povede k posílení společenské soudržnosti. Dalším z cílů Strategie je tedy přispět ke vzniku společenského klimatu, ve kterém bude fungovat politika, jejímž cílem je oslabování či zpomalování procesů sociálního vyloučení.

Plnění opatření, která Strategie formuluje, bude třeba pravidelně vyhodnocovat a vzhledem k měnícím se společenským podmínkám flexibilně aktualizovat či doplňovat.

Problémy, které se vyskytly, a poučení z těchto oblastí

Ochrana obyvatelstva je v současné době v ČR stabilním systémem, který opakovaně potvrdil svoji funkčnost. Je však limitována restriktivními opatřeními vycházejícími z ekonomické situace a s tím souvisejícím snižováním počtu pracovníků.

V praxi se systém krizového řízení někdy potýká s nedostatkem odborně vyškoleného a zkušeného personálu. Také se projevuje určitý odklon od plánování řešení krizových situací. Jedná se zejména o neaktuálnost některých zpracovaných typových plánů či neřešení „nových“ hrozeb. Možným řešením vzniklé situace je zvýšení důrazu v rámci systému vzdělávání (zejména na úrovni vysokých škol), užší provázání „teorie s praxí“ a také efektivnější využívání dosažených výsledků bezpečnostního výzkumu. Zároveň bude potřeba revidovat přístup k řešení krizových situací na centrální úrovni a aktualizaci možných typů krizových situací.

Účinnou realizací výše uvedeného budou eliminovány možné hrozby v podobě nedostatků odborného personálu či rizika přebírání úkolů státní správy soukromými subjekty, a tím oslabení role státu v systému bezpečnosti.

Některými konkrétními praktickými opatřeními jsou:

- budování infrastruktury pro zvýšení bezpečnosti, prevenci a řešení rizik;
- modernizace, stavební úpravy, příp. výstavba objektů sloužících integrovanému záchrannému systému;
- pořízení nebo modernizace vybavení objektů integrovaného záchranného systému;
- instalace kamerových systémů a modernizace varovného systému obyvatel;
- rozvoj integrovaného záchranného systému a systémů krizového řízení včetně technického a komunikačního zabezpečení;
- zefektivnění systému příjmu tísňových volání, vysílání sil a prostředků;
- výstavba a rekonstrukce výjezdových stanišť a pořízení a modernizace jejich technického vybavení;
- tvorba havarijních plánů;
- výstavba a modernizace síťové infrastruktury pro krizové řízení.

Podpora sociálního začleňování a boj s chudobou

Strategie sociálního začleňování 2014–2020 formuluje komplexní program opatření zaměřených na to, aby osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosahovaly příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný, a to zejména prostřednictvím zvyšování jejich uplatnitelnosti na trhu práce a podpory jejich přístupu ke kvalitním službám vedoucím k sociálnímu začlenění. K plnění stanovených cílů přispěje i efektivní a dlouhodobě udržitelný systém sociální ochrany a uplatňování principu mainstreamingu sociálního začleňování na všech správních úrovních. Strategie napomůže k rozvoji spolupráce všech zúčastněných při respektování principu „evidence-based policy“, tj. metody analýzy a tvorby veřejných politik založených na odpovědně zjištěných datech.

Bezdomovectví

V České republice žije podle expertních odhadů bez přístřeší přibližně 30 tisíc lidí. Potenciálním bezdomovectvím je ohroženo až 100 tisíc lidí. Vláda svým usnesením ze dne 28. srpna 2013 č. 666, schválila „Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020“ (dále jen „Konceptce“). Na vypracování Konceptce se podílely jednak všechny zainteresované resorty, jednak též zástupci Expertní skupiny k řešení bezdomovectví při Komisi pro sociální začleňování, která je poradním orgánem ministryně práce a sociálních věcí.

Materiál zakotvuje užívání a uplatňování funkční definice bezdomovectví ETHOS (Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení) ve všech záležitostech týkajících se problematiky bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Konceptce tak vychází z faktu, že bezdomovectví není jen „přespávání na ulici“, nýbrž proces, na který je nutné reagovat již od rizika jeho vzniku jak opatřeními preventivní povahy, tak podporou navazující na stávající služby.

Konceptce zahrnuje témata, jako je zlepšení přístupu osob k bydlení, zefektivnění a doplnění systému sociálních služeb, přístup ke zdravotní péči, informovanost, zapojení a spolupráce všech zúčastněných.“

Aktivní stárnutí

Vzhledem ke stárnutí obyvatelstva v důsledku demografického vývoje je stále aktuálnější problematika seniorů a jejich postavení ve společnosti.

K řešení problematiky stárnutí populace jako důsledku demografického vývoje byl zpracován a v únoru 2013 schválen vládou Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí na období let 2013 až 2017, který je základním strategickým dokumentem ve vztahu k řešení problémů seniorů a stárnutí populace. Mezi priority patří:

- zajištění a ochrana lidských práv starších osob;
- celoživotní vzdělávání;
- zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění;
- dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce;
- kvalitní prostředí pro život seniorů;
- zdravé stárnutí;
- péče o nejstarší seniory se sníženou soběstačností.

Vláda také hodlá pokračovat v podpoře aktivit a projektů, které jsou zaměřeny na posílení uplatnění seniorů ve společnosti, prosazování age managementu, posílení zaměstnanosti starších

osob, podporu mezigenerační solidarity a zapojení seniorů do dobrovolnických aktivit. Důležitou součástí by mělo být umožnění podpory zdravého životního stylu (jakkoli je toto sféra, jejíž regulace nepřísluší veřejné moci) a prevence nemocí jako základní předpoklad zvýšení kvality a prodloužení aktivního života ve stáří.

V oblasti profesionální péče o seniory bude vláda usilovat o provázání zdravotnických, sociálních a dalších služeb poskytovaných v domácím prostředí. Jako součást podpory rozvoje a využívání technologií asistence, které mohou zvýšit kvalitu života a nezávislost seniorů, proběhne analýza informačních a komunikačních technologií a služeb asistovaného života pro seniory s cílem předložit návrh řešení služeb v dané oblasti.

Sociální začleňování Romů a problematika sociálně vyloučených lokalit

V rámci „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2011–2015“, která je zaměřena především na místní rozměr sociálního vyloučení, bude vláda i nadále přijímat opatření zaměřená na zapojení sociálně znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudu, prevenci rozpadu rodin a odebírání dětí do ústavní péče, podporu zaměstnanosti či bezpečnost uvnitř a v okolí sociálně vyloučených lokalit. Zvláštní důraz bude nadále kladen na podporu sociálního začleňování a sociální soudržnost ve strukturálně nedostatečně rozvinutých regionech s vyšší nezaměstnaností a výskytem sociálně vyloučených lokalit. V roce 2017 vláda prostřednictvím vládní Agentury pro sociální začleňování podpoří dalších 17 měst a obcí, ve kterých zahájí tříletý program spolupráce na rozvoji komplexních politik sociálního začleňování.

Vláda realizuje komplexní Konceptci romské integrace na roky 2010–2013, která kombinuje hlediska lidskoprávní, národnostní a socioekonomická.

Neméně podstatným předpokladem sociálního začlenění vyloučených osob je rovný přístup ke vzdělání, které výrazným způsobem ovlivňuje postavení jedince ve společnosti a jeho další pracovní uplatnění.

Podpora sociálního bydlení

Vláda připravuje návrh zákona o sociálním bydlení, který bude řešit problém dostupnosti bydlení pro sociálně ohrožené skupiny obyvatel prostřednictvím komplexní úpravy.

Podpora sociálního podnikání

Vláda bude podporovat principy sociální ekonomiky, které jsou nezbytné k podpoře trvale udržitelného rozvoje jak v oblasti ekonomické, tak oblasti environmentální i sociální. Má-li být realizace konceptu sociální ekonomiky a podpora sociálního podnikání v ČR skutečně účelná a efektivní tak, aby bylo možno naplnit cíle trvale udržitelného rozvoje, je nutné k této podpoře přistupovat na multiresortní bázi za spolupráce zejména resortů práce a sociálních věcí, životního prostředí, průmyslu a obchodu a místního rozvoje. V oblasti sociální jsou sociální podniky jednou z forem podnikání, kde je možné podpořit vytváření pracovních míst pro sociálně a jinak znevýhodněné osoby v kombinaci s posilováním jejich sociálních kompetencí umožňujících jejich trvalé uplatnění ve společnosti.

V souladu se zásadami sociálně udržitelného rozvoje ekonomiky budou tyto principy zohledněny v připravované Strategii zaměstnanosti jako jeden ze způsobů moderních přístupů k řešení problémů zaměstnanosti ohrožených skupin ve vazbě na nástroje aktivní politiky zaměstnanosti. Současně hodlá vláda pracovat na zlepšení povědomí o konceptu sociálního podnikání, zlepšení právního prostředí a vytváření nástrojů na finanční podporu sociálního podnikání.

Zvyšování dostupnosti nájemního bydlení pro zvýšení mobility pracovní síly

Intenzita bytové výstavby odpovídá z regionálního hlediska demografickému vývoji. Případný deficit v dostupnosti bytů, který může vznikat v některých lokalitách a má strukturální charakter, lze řešit s pomocí veřejných prostředků jen velmi omezeně. Role státu je zde především nepřímá a zahrnuje aktivity, které by měly vést k efektivnímu fungování trhu bydlení. Zvýšení mobility pracovních sil prostřednictvím zvýšení dostupnosti nájemního bydlení může přispět i k podpoře sociálního začlenění a ke snížení počtu lidí ohrožených chudobou. Vláda proto podporuje výstavbu nájemních bytů.

Zvýšení kvality a dostupnosti předškolní péče, slučitelnost rodinného a pracovního života

Kvalitní předškolní vzdělávání koncipované jako součást vzdělávacího systému má zásadní význam pro další rozvoj osobnosti a pro prevenci negativních důsledků sociálních nerovností projevujících se v pozdějších fázích edukačního cyklu. Předškolní vzdělávání nelze tedy považovat primárně za péči o malé děti osobou jinou než rodičem, nýbrž za prostředek k zdravému cito-

vému, rozumovému a tělesnému rozvoji a socializaci dítěte a osvojování základních dovedností potřebných pro pozdější život, zejména pro navazující základní vzdělávání, jakými jsou – osvojování životních hodnot, vhodného chování a rozvoj mezilidských vztahů.

Vláda bude i nadále podporovat dostupnost předškolního vzdělávání, a to zejména s ohledem na cíl, kterým je zlepšení přípravy na základní vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. Zároveň bude provedena transformace systému pedagogicko-psychologického poradenství tak, aby adekvátně diagnostikoval individuální potřeby dětí a navrhoval vhodná vyrovnávací a podpůrná opatření v součinnosti s jejich rodiči či zákonnými opatrovníky a s mateřskými a základními školami a nestátními neziskovými organizacemi.

Budoucí výzvy a problémy v těchto oblastech, které by mohla Nová agenda pro města řešit

Do budoucna je naprosto zásadní:

- zintenzivnit spolupráci všech zainteresovaných subjektů zejména na regionálních úrovních (krajské, městské, obecní) při předcházení kriminality, jakož i její následné potírání, včetně koordinace řešení bezpečnostní situace a veřejného pořádku;
- posílit spoluodpovědnost veřejnosti za místní bezpečnostní situaci prostřednictvím zlepšení oboustranné komunikace s relevantními orgány veřejné správy.

Obecně:

- celé území ČR je chráněno Policií ČR;
- obcí, které zřídily obecní policie, bylo v České republice v roce 2013 celkem 361, v těchto obcích však žije cca 6,6 mil. obyvatel z celkového počtu cca 10,5 mil. obyvatel ČR – obecní policie mohou na základě veřejnoprávní smlouvy působit i v jiných obcích, než které je zřídily – dohromady tak působí na území cca 852 obcí (v ČR 6235 obcí);
- každá obec má v práci své působnosti možnost vytvořit bezpečnostní strategii platnou pro své území;
- všechny obce ČR podléhají krizovému plánování.

Ministerstvo vnitra realizuje řadu preventivních aktivit směřujících ke zvýšení bezpečnosti a ochrany obyvatel a majetku ve městech pomocí dotačního titulu Programu prevence kriminality na místní úrovni (Program). V rámci Programu jsou realizovány aktivity zaměřené na snižování kriminality, na eliminaci kriminálně rizikových jevů, na omezování příležitostí k páchání trestné činnosti, na zvyšování rizika pro pachatele, že bude dopaden a na informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností. Kraje, obce a hlavní město Praha před-

ložily v prvním kole roku 2014 v rámci Programu celkem 407 žádostí o dotace k realizaci svých projektů. Republikový výbor schválil k podpoře 233 projektů prevence kriminality krajských a obecních samospráv, a to částkou 46,7 mil. Kč.

Ministerstvo vnitra napomáhá adaptaci Policie ČR na rostoucí diverzitu společnosti, a to způsobem směřujícím ke vzdělávání a výchově policistů. Ministerstvo vnitra se problematikou policejní práce ve vztahu k menšinám systematicky zabývá již od roku 2003. V této souvislosti ve spolupráci s Policií ČR pravidelně aktualizuje strategický koncept práce Policie ČR na úseku menšin, přičemž pojem „menšiny“ je zde chápán v širším slova smyslu, tj. zahrnující i cizince a osoby sociálně vyloučené, jímž je aktuálně platný dokument Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období let 2013–2014 (dále jen „Strategie“). Právě odborná kompetentnost, znalost menšinových specifik, pravidelné proškolení a úzká spolupráce s místní samosprávou jsou klíčovými faktory pro kvalitní a efektivní práci Policie ČR na úseku menšin. K tomu byl vytvořen institut styčného důstojníka pro menšiny a jeho pracovní skupiny, který od roku 2005 funguje při všech krajských ředitelstvích Policie ČR, který systematicky mapuje, analyzuje a vyhodnocuje aktuální dění v menšinových komunitách a efektivně předchází možným konfliktům jak mezi majoritní a menšinovou společností, tak konfliktům uvnitř těchto komunit.

Ministerstvo vnitra dále zajišťuje pro příslušníky policie pravidelná školení zaměřená na problematiku nejen menšin, ale i shromažďovacího práva či extremismu, připravuje specializované vzdělávací kurzy zaměřené na úlohu Policie ČR v multikulturním prostředí nebo způsoby řešení konfliktů při styku s menšinami a dále vytváří vzdělávací moduly, při kterých využíváme i dotačních titulů EU.

V neposlední míře zprostředkováváme mezinárodní setkání a kontakty za účelem sdílení dobré praxe a osvědčených postupů v této oblasti.

Ministerstvo vnitra realizuje specifický Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit, jehož hlavním záměrem je zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách měst. Program Úsvit nabízí komplex osvědčených a metodicky zpracovaných projektů sociální a situační prevence, včetně jejich částečné státní finanční podpory, které jsou ze strany Ministerstva vnitra nabízeny samosprávám. Dílčím a významným projektem Programu Úsvit je bezesporu „Asistent prevence kriminality“ („APK“).

Cílem projektu APK je snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků (protiprávního jednání obecně) v sociálně vyloučené lokalitě, zajištění vymahatelnosti práva, prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, kterou Policie ČR a obecní policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší, a změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené. Asistent prevence kriminality je vybírán z řad obyvatel sociálně vyloučené lokality především z důvodu jeho místní znalosti a po zaškolení je zaměstnán v rámci

obecní policie nebo u obce. Po zaškolení se podílí na zvýšení standardu bezpečí a dodržování veřejného pořádku. Asistenti pracují jako styčné osoby mezi policií a územní veřejnou správou a okolním obyvatelstvem a jejich cílem je prosazování práva, zajištění vzájemné komunikace a porozumění a předcházení konfliktům.

Projekt APK je finančně podporován ze dvou zdrojů. Prvním je státní rozpočet, kapitola Ministerstva vnitra, státní účelová dotace v rámci Programu prevence kriminality, druhým zdrojem je Evropský sociální fond, Operační program lidské zdroje a zaměstnanost. V rámci Programu prevence kriminality pro rok 2014 bylo podpořeno 43 žádostí o dotaci na tento projekt částkou 15,4 mil. Kč. Jedná se o dotaci na činnost 127 asistentů ve 43 obcích (z toho ve 13 obcích je zaveden APK nově). V každé obci bude také vytvořena pozice mentora – strážníka obecní policie – který asistentům předává úkoly, kontroluje jejich plnění, pomáhá asistentům při zvládnutí úkolů a překonávání problémů. Na úspěšnosti projektu se podílejí i jednotlivá pracoviště Policie ČR v příslušných lokalitách.

Dalším dílčím projektem programu Úsvit je „Romský mentor“, který je realizován od roku 2004 nestátní neziskovou organizací Rubikon Centrum ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR. Jeho cílem je motivovat osoby z romské menšiny, které se dostaly do konfliktu se zákonem, k úspěšnému vykonání uloženého alternativního trestu/opatření, a tím u nich snížit riziko recidivy a prohlubujícího se sociálního vyloučení.

Podpořeno bylo také 11 žádostí na projekt „Domovník – preventista“ částkou 1,3 mil. Kč (pracovní pozice pro 25 domovníků). Cílem projektu je pozitivně ovlivnit stávající neutěšenou situaci v oblasti správy bytového fondu obce a současně tak výrazně napomoci zvýšení bezpečnosti a veřejného pořádku v dané lokalitě tzv. „řízenou samosprávou“ domu s tím, že se přepokládá účast cca 2 až 6 domovníků v projektu za obec. Neméně důležitým záměrem je ukázat občanům žijícím a bydlícím v sociálně vyloučených či rizikových lokalitách, že i v nich se může bydlet na vyšší sociální úrovni a bezpečně, a to za dodržování jasně definovaných pravidel chování.

Nejrozšířenějším prostředkem situační prevence k předcházení kriminality zejména na veřejných prostranstvích měst a obcí jsou městské kamerové dohlížecí systémy ve správě obecní policie nebo Policie ČR, které významně přispívají ke zvýšení veřejného pořádku, snížení kriminality a vytváření „bezpečných zón“ ve městě. Na rozšíření již stávajících či realizaci nových městských kamerových dohlížecích systémů bylo rozděleno celkem 11,8 mil. Kč pro 39 obcí.

V. Hospodaření města: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města

Zlepšení obecního/místního financování

Postavení obcí

Právo na samosprávu je dáno v ČR Ústavou, základními územními samosprávnými celky jsou obce, vyššími územními samosprávnými celky jsou kraje. V současné době v ČR existuje 6248 obcí. Obce plní úkoly jak v samostatné, tak v přenesené působnosti. Jde o tzv. smíšený model výkonu veřejné správy.

Samostatná působnost

Obce spravují své záležitosti samostatně (v samostatné působnosti). Stát může do samostatné působnosti zasahovat tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví. Rozsah samostatné působnosti může být omezen pouze zákonem.

Do samostatné působnosti obce patří zejména nakládání s majetkem, oblast rozpočtového hospodaření.

Obce v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále např. pečují o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku atd.

Přenesená působnost

Státní správu, jejíž výkon byl zákonem svěřen orgánu obce, vykonává tento orgán jako svou přenesenou působnost. Při výkonu přenesené působnosti se orgány obce řídí

- zákony a jinými právními předpisy;
- usneseními vlády a směrnicemi ústředních správních úřadů; tato usnesení a tyto směrnice nemohou orgánům obcí ukládat povinnosti, pokud nejsou zároveň stanoveny zákonem;
- opatřeními příslušných orgánů veřejné správy přijatými při kontrole výkonu přenesené působnosti podle tohoto zákona.

Financování obcí

V ČR je uplatňován shodný přístup k financování jak obcí, tak i měst. Výdaje spojené se zajištěním úkolů v samostatné a přenesené působnosti obce hradí:

A. Z vlastních příjmů

Vlastní příjmy obcí tvoří:

- daňové příjmy – nejvýznamnější zdroj příjmů obcí, jsou určeny zákonem č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávním celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní);
 - Mezi daňové příjmy obcí patří rovněž poplatky a různé odvody, např. v oblasti životního prostředí, odvod z loterií), správní poplatky a místní poplatky (nahrazují v ČR místní daně).
- nedaňové příjmy – zahrnují zejména příjmy z pronájmu majetku, příjmy z vlastní činnosti a příjmy z prodeje nekapitálového majetku;
- kapitálové příjmy – zahrnují především příjmy z prodeje kapitálového majetku.

B. Z dotací

Vlastní příjmy obcí a krajů doplňují dotace, které mohou být poskytovány z různých článků veřejných rozpočtů, zejména ze státního rozpočtu, státních fondů, fondů EU.

Rozpočtové určení daní pro obce

Upravuje zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, ve znění pozdějších předpisů, definuje daňové příjmy pro obce, kraje a Státní fond dopravní infrastruktury. Vymezení daňových příjmů obcí dle zákona o rozpočtovém určení daní:

- Sdílené daně:
 - podíl na výnosu daně z přidané hodnoty;
 - podíl na výnosu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků;
 - podíl na výnosu daně z příjmů fyzických osob vybírané srážkou;
 - podíl z 60 % výnosu daně z příjmů fyzických osob;
 - ze samostatné činnosti;
 - podíl na výnosu daně z příjmů právnických osob (kromě případu, kdy je poplatníkem obec).
- Motivační prvky (další podíly na daních):
 - 30 % z výnosu daně z příjmů fyzických osob z podnikání rozdělovaný podle místa trvalého bydliště podnikatele;
 - 1,5 % z výnosu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků rozdělovaný podle poměru počtu zaměstnanců majících místo výkonu práce v dané obci k 1. prosinci předcházejícího roku k součtu zaměstnanců ve všech obcích ČR.

- Výlučné daňové příjmy:
 - výnos daně z nemovitých věcí;
 - daně z příjmů právnických osob v případech, kdy poplatníkem je příslušná obec.

Ministerstvo financí na základě zmocnění v zákoně o rozpočtovém určení daní vydává každoročně prováděcí vyhlášku, která stanoví podíly jednotlivých obcí v ČR na stanovené části výnosu sdílených daní vypočtené na základě kritérií daných zákonem (zákon uvádí postup, jak podíly jednotlivých obcí propočítat). Od roku 2013 se jedná o následující kritéria, kterým jsou přiřazeny v propočtu následující váhy:

Rozloha obcí (max. 10 ha na obyvatele)	3 %
Prostý počet obyvatel	10 %
Postupné přechody	80 %
Počet dětí MŠ, žáků ZŠ	7 %
Celkem	100 %

Posílení a zlepšení přístupu k financování bydlení

V roce 2011 schválila vláda ČR „Koncepti bydlení ČR do roku 2020“. Základní cíle Koncepce se zaměřují zejména na zvýšení dostupnosti přiměřeného bydlení ve všech formách bydlení, na vytváření stabilního právního prostředí pro oblast bydlení a na trvalé zvyšování kvality bydlení.

Koncepti jsou navrženy nové směry v oblasti bydlení:

- vyváženější míra podpory vlastnického a nájemního bydlení;
- zvýšení dostupnosti bydlení pro sociálně definované skupiny obyvatel (senioři, domácnosti ohrožené sociálním vyloučením, osoby s nízkými příjmy, osoby se zdravotním postižením...);
- snižování energetické náročnosti bydlení – energeticky náročný provoz bytového fondu se promítá do vysokého zatížení domácností výdaji na energie;
- státní pomoc při řešení bytové situace obětí živelních pohrom;
- zlepšení využití fondů EU v letech 2014–2020;
- stabilní legislativní prostředí v oblasti nájmu bytu a vlastnictví bytu;
- zlepšení kvality bydlení.

Podpora realizovaná z rozpočtových prostředků Ministerstva pro místní rozvoj a Státního fondu rozvoje bydlení je proto zaměřena na zvyšování dostupnosti bydlení a nabídky bydlení se sociálním určením a na zvyšování kvality bydlení.

Na základě této Koncepce byla provedena revize programů poskytovaných Státním fondem rozvoje bydlení, jež byly v minulosti převážně na bázi nevratných dotací, která vyústila v postupnou změnu v přístupu k poskytování podpor s důrazem na zajištění návratnosti finančních prostředků, a tím trvalé udržitelnosti podpory oblasti bydlení. Od roku 2012 Státní fond rozvoje bydlení otevírá pouze úvěrové programy. Podpory fondu jsou tedy nyní výhradně revolvingového charakteru, čímž je udržitelnost podpor zajištěna.

Podpora rozvoje lokální ekonomiky

„Strategie regionálního rozvoje pro léta 2014–2020“ byla schválena vládou v květnu v roce 2013. Cílem jedné z priorit této strategie je zabránit prohlubování negativních disparit v periferních územích, zajistit dlouhodobou stabilizaci a následný rozvoj s ohledem na místní potenciál. Současně snížit míru nezaměstnanosti v regionech s výrazně nadprůměrnými hodnotami.

V této souvislosti je také vhodné zmínit, že problém na lokálních trzích práce se ne vždy projevuje pouze v mírách nezaměstnanosti (podílu nezaměstnaných), ale rovněž je nutné přihlédnout k počtu generovaných pracovních míst na počet uchazečů o zaměstnání. Takové regiony sice nemusejí vykazovat nadprůměrné hodnoty podílu nezaměstnaných, ale vykazují vysoký počet uchazečů o zaměstnání na jedno pracovní místo a vysoké hodnoty dlouhodobé nezaměstnanosti (zejména vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných na počtu uchazečů o zaměstnání). V ČR se nacházejí mnohé regiony, ve kterých se i díky jejich geografické poloze dlouhodobě projevují významné problémy (např. vysoká nezaměstnanost nebo odliv obyvatel). Obecně se jedná o regiony, které se v delším časovém horizontu potýkají s kumulací problémů hospodářského, sociálního či environmentálního charakteru, jež mají za důsledek deprivaci celého území. Jedním z klíčových indikátorů socioekonomické problémovosti takových regionů je nezaměstnanost. Dlouhodobě zvýšená míra nezaměstnanosti je častou příčinou vzniku, resp. prohloubení různých sociálně patologických jevů a ohrožení sociálně vyloučených skupin obyvatelstva. V těchto periferních územích již často ani není z důvodu nedostatku uživatelů lokalizována potřebná vybavenost. Tato skutečnost významně ovlivňuje kvalitu života místních lidí a stav celého území, kdy například dostupnost veřejných služeb ovlivňuje migrační chování obyvatel a celkový populační vývoj. Situaci se prozatím dílčími nástroji a podporami nedaří zcela zvrátit, spíše se naopak zhoršuje. Je proto nezbytné těmto územím věnovat aktivnější a cílenější podporu, která bude založena na aplikaci a kombinaci rozvojových nástrojů finančního i nefinančního charakteru.

Proto se priorita zaměřuje na podporu rozvojových aktivit v periferních územích ČR. Východiskem je využití specifických dispozic území, podpora drobného podnikání a sociální aktivizace obyvatel. Strategie stanoví tato tři základní opatření:

Podpora rozvoje lokální ekonomiky

Opatření zahrnuje podporu rozvoje a diverzifikace malého a středního podnikání (včetně podpory sociálního podnikání) s ohledem na rozvojový potenciál periferního regionu, rozvoj řemesel, podporu tradičních výrobků, podporu podnikatelských investic s ohledem na tvorbu pracovních míst, na podporu konceptu místní ekonomiky, místní (regionální) značky, sociálního podnikání, podporu všech forem udržitelného cestovního ruchu s ohledem na místní potenciál.

Podpora zvýšení kvality pracovní síly

Aktivizace místního obyvatelstva (např. lokální iniciativy) je prostředkem ke zvyšování pocitu sounáležitosti s územím a prevence vůči sociálnímu vylučování ohrožených skupin obyvatel. Opatření podporuje vzdělávání sociálně vyloučených a ohrožených skupin obyvatelstva (formální vzdělávání i neformální učení) a rovněž podporuje posílení aktivní politiky zaměstnanosti, zvýšení uplatnění flexibilních forem zaměstnání v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti apod.

Zajištění základních služeb a obslužnosti

Opatření je zaměřeno na zajištění adekvátní dopravní dostupnosti a obslužnosti v periferních územích ve vazbě na příslušná regionální centra, dále na specifické způsoby zajištění veřejných služeb, např. zajištění dostupnosti zdravotnické záchranné služby (příp. horské služby) i v odlehklých oblastech, dalších veřejných služeb (školství, zdravotnictví, sociální péče) na bázi meziobecní spolupráce (např. i ve spolupráci se subjekty ze sousedních zemí).

Vytváření vhodných pracovních míst a možností obživy

Aktivní politika zaměstnanosti je zahrnuta v zákoně o zaměstnanosti. Zákonná opatření jsou průběžně přizpůsobována v závislosti na aktuálních potřebách trhu práce. Úřad práce České republiky byl pověřen realizací nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Systém aktivní politiky zaměstnanosti se zaměřuje na hlavní základní priority: zvýšení zaměstnanosti, zejména lidí ohrožených na trhu práce. Podpora zaměstnanosti je zajišťována prostřednictvím poskytování finanční podpory zaměstnavatelům na vytváření nových nebo udržení

stávajících pracovních míst (v případě dočasného poklesu ekonomické aktivity podniku). Jsou vytvořena na základě smlouvy mezi úřadem práce a konkrétním zaměstnavatelem a jsou obsazována uchazeči o zaměstnání, kterým je věnována zvláštní pozornost na trhu práce. Podpora je poskytována zaměstnavatelům na mzdu zaměstnance nebo může být případně použita na koupi vybavení nezbytného pro zřízení nového pracovního místa. Tyto nástroje je také možnost využít pro poskytnutí finanční pomoci těm uchazečům o zaměstnání, kteří se rozhodnou začít sami podnikat.

Dále je podpora zaměřena na zvýšení zaměstnatelnosti ohrožených skupin na trhu práce, zejména uzpůsobení jejich kvalifikace potřebám trhu práce, dále pak na posílení sociálních kompetencí a v neposlední řadě i na pracovní rehabilitace zvyšující uplatnitelnost na trhu práce osobám se zdravotním postižením. Základním nástrojem je rekvalifikace. Zaměřuje se na zvýšení nebo obnovení kvalifikace uchazečů o zaměstnání, jejichž stávající kvalifikace nesplňuje požadavky na trhu práce. Kurzy pro klienty jsou poskytovány úřady práce a jejich zaměření je založené na poptávce na trhu práce. Mezi nástroje patří také poradenské aktivity pořádané Úřadem práce pro své klienty. S účinností od 1. ledna 2012 si může uchazeč o zaměstnání také zařídit rekvalifikaci sám a za tímto účelem zvolit typ pracovní činnosti, na kterou chce přeškolit, a rekvalifikační agenturu, která rekvalifikaci zajišťuje. Úřad práce pak může poskytnout dotace ke krytí části nákladů (nebo všechny z nich) na rekvalifikaci.

VI. Bydlení a základní služby: Problémy a výzvy pro Novou agendu pro města

Zlepšení stavu a prevence vzniku slumů

V ČR se nenacházejí slumy. V podmínkách ČR se však prostorové sociální vyloučení projevuje ve formě sociálně vyloučených lokalit, což jsou lokality, kde žijí převážně sociálně vyloučené osoby. Může se jednat o jednotlivý dům či celou městskou čtvrť, s hranicí fyzickou i symbolickou. V roce 2006 bylo společností identifikováno přes tři sta sociálně vyloučených lokalit ve 167 obcích a tento počet podle expertů z terénu dále stoupá. (Zdroj: GAC spol. s r.o.: „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“, Praha: 2006). Protože jde o snímek stavu věci v daném období, rozhodlo se MPSV o zjištění aktuální situace v dané oblasti. Dne 5. 6. 2013 vyhlásilo MPSV veřejnou zakázku na zpracování navazující „Analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice“. První výstupy by měly být známy na počátku roku 2015. Tyto výstupy by měly ukázat zlepšení či změnu oproti stavu v oblasti sociálně vyloučených lokalit v roce 2006. Současně mají napomoci efektivnějšímu čerpání finančních prostředků z nově nastavovaného Operačního programu zaměstnanost.

V období let 2006 až 2013 bylo prostřednictvím Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů a Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost vytvořen systém pro financování posílení absorpční kapacity služeb sociální prevence, vč. financování rozvoje a poskytování specificky zacílených programů sociální prevence v sociálně vyloučených lokalitách. Z národních zdrojů, tj. státního rozpočtu, kapitoly 313 – MPSV, jsou poskytovatelům sociálních služeb, které působí v sociálně vyloučených lokalitách, též poskytovány finanční prostředky, a to na zajištění základních činností sociálních služeb, tj. poskytování služeb. Z výše uvedeného Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost byly podpořeny prostřednictvím cílených grantů aktivity vedoucí k propojení zaměstnanosti a sociální prevence.

Mimo tyto nástroje aktivního působení organizací, zejména neziskových, je hlavním nástrojem pro řešení situace včetně preventivních aktivit sociální práce ve veřejné správě (činnosti sociální práce vykonávané obcemi a krajskými úřady zahrnují preventivní aktivity přes řešení nepříznivých soc. situací i koordinační aktivity v oblasti sociálních služeb, sociálních dávek a dalších, § 92–93a zákona č. 108/2006 Sb.) MPSV proto připravilo nový nástroj – dotace na financování sociální práce na obcích s pověřeným obecním úřadem a úřadem s rozšířenou působností. Tento dotační titul má zajistit aktivní terénní práci ve veřejné správě, posílit roli obcí jako koordinátorů sociálních služeb a kompletního spektra činností sociální práce včetně preventivních aktivit s přímým dopadem do tvorby sítí sociálních služeb podle aktuálních potřeb v dané lokalitě (regionu), tj. podpory efektivního komunitního plánování. Jde o podporu propojení aktivit

v oblasti výkonu veřejné správy, tj. jak samosprávnou působnost – plánování sociálních služeb, tak přenesenou působnost – koordinaci a vlastní činnosti sociální práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením jak je uvedeno v předpise týkajících se hmotné nouze a sociálních služeb.

Zlepšení přístupu k přiměřenému bydlení

Základním strategickým dokumentem rozvoje bytové politiky státu je Koncepce bydlení ČR do r. 2020, která byla schválena usnesením vlády ČR č. 524 dne 13. července 2011. Podle tohoto dokumentu je základem působení státu v této oblasti motivace občanů k tomu, aby si dokázali zajistit bydlení vlastními silami. Pro skupiny obyvatel, které si své bydlení samy z objektivních důvodů zajistit nedokážou, stát vytváří takové nástroje, jejichž prostřednictvím bude schopen jim poskytnout účinnou pomoc.

MPSV bude pro systémové řešení sociálního bydlení prosazovat takové strategie, které budou zaměřeny jednak na nejohroženější skupiny osob, za které můžeme považovat všechny občany, kteří jsou ať již přímo nebo nepřímo ohroženi bezdomovectvím, a dále bude prosazovat opatření, která budou působit preventivně vzhledem k rizikům ztráty bydlení, neboť prevence k účinnému systému neoddělitelně patří.

Vláda České republiky ve svém programovém prohlášení deklarovala legislativní úpravu sociálního bydlení. Navrženým termínem pro zpracování návrhu koncepčního řešení je první čtvrtletí roku 2015, pro zpracování věcného záměru zákona o sociálním bydlení pak termín druhé čtvrtletí roku 2015 a pro paragrafové znění tohoto zákona pak druhé čtvrtletí roku 2016.

MPSV za tímto účelem zřídilo širokou odbornou skupinu, kde jednotliví zástupci představili své názory i obsahové vymezení oblastí spolupráce podle jednotlivých odborností v problematice sociálního bydlení. Z tohoto jednání vznikla potřeba vytvoření věcně diferenciovaných pracovních podskupin, které jsou zatím čtyři. Je to jednak pracovní skupina zaměřená na I. Standardy sociálního bydlení a urbanismus, II. skupina, jejímž předmětem budou Nástroje sociální politiky (nepojistné sociální dávky, soc. služby a soc. práce v přenesené působnosti obcí a krajských úřadů), III. skupina zaměřená na Financování zdrojů podpory sociálního bydlení a IV. Analytická skupina, která se zaměří na tvorbu vlastního návrhu koncepčního řešení sociálního bydlení.

Zvýšení dostupnosti bydlení pro skupiny ohrožené sociálním a prostorovým vyloučením je potřeba řešit stimulací poptávky i nabídky. Mezi skupiny domácností/osob ohrožených sociálním a prostorovým vyloučením náleží zejména lidé na začátku a po skončení své profesní kariéry, lidé znevýhodnění na trhu bydlení z důvodu své národnosti, rasy či náboženství, senioři, osoby se zdravotním postižením, bezdomovci a nízko-příjmové domácnosti. Potřeby osob, které mají

ztížený přístup k bydlení kvůli věku či zdravotnímu stavu, se odrážejí i ve zvláštních požadavcích na stavebně technické parametry bytu. Vzhledem k omezenosti zdrojů příjmů těchto osob může být jejich schopnost obstarat si a udržet bydlení za standardních podmínek omezená. Vedle obcí se do oblasti bydlení pro domácnosti ohrožené sociálním a prostorovým vyloučením zapojuje stále více i soukromý sektor (např. neziskové organizace mající zájem provozovat i dlouhodobé sociální nájemní bydlení). Soukromý sektor je často schopen realizovat cíle v oblasti sociálního bydlení s vyšší efektivností (zacílením na skutečně ohrožené domácnosti) a efektivitou (nižšími nároky na veřejné rozpočty).

Nástroje:

- podpora výstavby nájemních bytů pro skupiny obyvatel ohrožené sociálním a prostorovým vyloučením;
- podpora odstraňování právních a technických bariér staveb pro bydlení;
- stavební předpisy;
- právní úprava sociálních služeb;
- sociální dávky v oblasti bydlení;
- institut „bytové nouze“ a nastavení pravidel v oblasti sociálního bydlení.

Zajištění udržitelného přístupu k bezpečné pitné vodě

V rámci programu Podpora bydlení realizuje Ministerstvo pro místní rozvoj podprogram „Podpora výměny domovních olověných rozvodů“. Na výměnu domovních olověných rozvodů je poskytování neinvestiční dotace ve výši 20 tis. Kč na 1 bytovou jednotku. Příjemcem dotace je vlastník, spoluvlastník či společenství vlastníků domu s olověnými domovními rozvody vody. Podpora je poskytována podle pravidla „de minimis“.

Zajištění udržitelného přístupu k základním hygienickým zařízením a kanalizaci

V roce 2013 bylo v České republice zásobováno z vodovodů 9,854 mil. obyvatel, tj. 93,8 % z celkového počtu obyvatel. Ve všech vodovodech bylo vyrobeno celkem 600,2 mil. m³ pitné vody. Za úplaty bylo dodáno (fakturováno) 471,8 mil. m³ pitné vody, z toho pro domácnosti 313,6 mil. m³ pitné vody. Ztráty pitné vody dosáhly 106,3 mil. m³, tj. 17,9 % z vody určené k realizaci. Klesající trend spotřeby vody nadále pokračoval i v roce 2013. Stejně tak pokleslo i specifické množství vody fakturované celkem a vody fakturované domácnostem. Celorepublikově pokles představuje u vody fakturované 2,5 l/os/den, u vody fakturované domácnostem 0,7 l/os/den. Délka vodovodní sítě byla v roce 2013 prodloužena celkem o 566 km a dosáhla 75 481 km. Nová

výstavba a dostavba stávajících vodovodních systémů v roce 2013 zvýšila počet zásobených obyvatel o 31 295. Na jednoho zásobeného obyvatele připadalo 7,66 m vodovodu. Počet vodovodních přípojek se zvýšil o 23 039 ks a dosáhl počtu 2 025 966 ks. Počet osazených vodoměrů se zvýšil o 17 062 ks a dosáhl počtu 2 022 178 ks. Na jednu vodovodní přípojku připadá 5 napojených obyvatel. V uvedených hodnotách se výrazně projevují důsledky poměrně masivní výstavby rodinných domů.

V roce 2013 žilo v domech připojených na kanalizaci 8,705 mil. obyvatel České republiky, to je 82,8% z celkového počtu obyvatel. Do kanalizací bylo vypuštěno (bez zpoplatněných srážkových vod) celkem 455,3 mil. m³ odpadních vod. Z tohoto množství bylo čištěno 97,4% odpadních vod (bez zahrnutí vod srážkových), což představuje 443,4 mil. m³. Počet obyvatel napojených na kanalizaci vzrostl meziročně o 30 423. Objem vypouštěných odpadních vod do kanalizace, bez vod srážkových, klesl meziročně o 17,9 mil. m³. Ukazatel podílu čištěných odpadních vod bez vod srážkových v roce 2013 vzrostl o 0,3%. Délka kanalizační sítě byla v roce 2013 prodloužena o 866 km a dosáhla 43 618 km. Celkový počet čistíren odpadních vod se dle údajů ČSÚ zvýšil oproti předešlému roku, o 64 ČOV, tedy na 2 382 ČOV v ČR.

Zlepšení přístupu k čisté energii pro domácnosti

ČR učinila za poslední léta v oblasti energetiky znatelný pokrok; zejména v úsilí ČR ve zlepšování energetické politiky a politiky ochrany klimatu, pokrok v zajištění ropné a plynové bezpečnosti, významný posun v liberalizaci trhu s elektřinou a přínos pro rozvoj trhu s elektřinou v celém středoevropském regionu.

Co se týká ukazatelů energetické náročnosti, ČR se v současnosti nachází nad průměrem EU–27, ale toto postavení odpovídá tradiční průmyslové orientaci ČR a pozici členských zemí nově přijatých do EU v letech 2004 a 2007. Z hlediska spotřeby energie na obyvatele i z hlediska spotřeby elektřiny na obyvatele se ČR nachází zhruba v průměru zemí EU. Relativně významný potenciál úspor existuje v oblasti snižování energetické náročnosti budov a rozvoji pasivních budov. Ovšem i v této oblasti je třeba počítat s investičně a časově náročným vývojem.

V důsledku podpory obnovitelných zdrojů energie (OZE) se v uplynulých letech zvýšil podíl jiných obnovitelných zdrojů než vodních elektráren na spotřebě primárních energetických zdrojů. Hrubá výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů se v roce 2010 podílela na tuzemské hrubé spotřebě elektřiny 8,3%. Národní indikativní cíl tohoto podílu byl pro Českou republiku stanoven na 8% v roce 2010. Podíl hrubé výroby tepelné energie z obnovitelných zdrojů se na celkové výrobě tepelné energie pohybuje zhruba okolo 8%. Zpracovaný Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů předpokládá v roce 2020 dosažení 14% podílu

energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie v ČR a 10,8% podílu energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě v dopravě. Navržený Národní akční plán je sestaven v souladu se Státní energetickou koncepcí tak, aby naplnil závazky vyplývající pro ČR z legislativy EU.

Dlouhodobá vize energetiky ČR je spolehlivé, cenově dostupné a dlouhodobě udržitelné zásobování domácností i hospodářství energií. V současnosti probíhá aktualizace Státní energetické koncepce ČR s cílem, aby do konce roku 2014 byla schválena vládou ČR.

Jedním z nástrojů pro využívání obnovitelných a druhotných zdrojů energie, zvyšování úspor energie a energetické účinnosti, snižování energetické náročnosti v ČR je Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie (tzv. „program EFEKT“). Program je zaměřen na osvětovou a informační činnost, investiční akce menšího rozsahu (realizace energeticky úsporných opatření v oblasti výroby a spotřeby energie, větší využívání obnovitelných a druhotných zdrojů energie a rozvoj kombinované výroby elektřiny, tepla a chladu, zvyšování kvality energetických služeb).

Vizí konceptu inteligentních sítí jsou spolehlivé, automatizované a efektivně řízené distribuční sítě. Principem je interaktivní obousměrná komunikace mezi výrobními zdroji, distribuční sítí a zákazníky o aktuálních potřebách výroby a spotřeby energie. Z hlediska zákazníků je cílem inteligentních sítí možnost sledování aktuální spotřeby elektrické energie pomocí inteligentních elektroměrů, testování unikátního tzv. multiutilitního měření spotřeb domácností, optimalizaci řízení spotřeby pomocí inteligentních elektroměrů.

Co se týče testování konceptu Smart Grids v praxi, v rámci ČR na tomto projektu pracuje například energetická společnost ČEZ, která v tomto ohledu vyčlenila tzv. Smart Region, a to v oblasti Vrchlabí ve východních Čechách. Koncept Smart Grids zahrnuje distribuční síť inovovaného pojetí, která dokáže efektivně začlenit působení všech připojených uživatelů, velkých výrobních zdrojů, lokálních výrobních zdrojů (především obnovitelných zdrojů energie a jednotek kombinované výroby elektrické energie a tepla), odběratelů s možností jejich aktivní role a začlenění nových funkcí distribuční sítě, jako jsou např. dobíjecí stanice pro elektromobily. Pro implementaci konceptu Smart Grids do provozování elektrizační soustavy ČR zpracovává Ministerstvo průmyslu a obchodu Národní akční plán pro Smart Grids, který by měl být dokončen do konce roku 2014.

VII. Ukazatele

Procento lidí žijících v slumech

0 %

Procento městské populace s přístupem k přiměřenému bydlení

Většina populace ve městech má přístup k odpovídajícímu bydlení.

Procento lidí bydlících v městských oblastech s přístupem k bezpečné pitné vodě

Prakticky 100 %

Procento lidí bydlících v městských oblastech s přístupem k přiměřeným hygienickým zařízením

Prakticky 100 %

Procento lidí bydlících v městských oblastech s přístupem k pravidelnému svozu odpadu

Prakticky 100 %

Procento lidí bydlících v městských oblastech s přístupem k čisté energii pro domácnosti

Většina populace ve městech má přístup k čisté energii.

Procento lidí bydlících v městských oblastech s přístupem k veřejné dopravě

100 %

Úroveň účinné decentralizace v oblasti udržitelného rozvoje města měřeno podle:

(i) procenta politik a právních předpisů týkajících se městských záležitostí, na jejichž formulování se v období od roku 1996 do současnosti podílela

regionální samospráva;

(ii) procentního podílu příjmů a výdajů vyčleněných ze státního rozpočtu na místní a regionální samosprávu;

(iii) procentního podílu výdajů místních orgánů financovaných z obecních příjmů

Procentní podíl transferů přijatých územními rozpočty ze státního rozpočtu na celkových výdajích státního rozpočtu v letech 1996, 2006 a 2013 (v mlrd. Kč)

Rok	Výdaje státního rozpočtu (SR) celkem	Přijaté transfery ze SR územními rozpočty				Podíl přijatých transferů na celkových výdajích SR (%)
		celkem	z toho:	neinvestiční	investiční	
1996	484,4	32,7		21,0	11,7	6,8
2006	1 020,6	144,3		118,8	25,5	14,1
2013	1 173,1	148,2		116,3	31,9	12,6

Procento městských, regionálních a státních orgánů, které realizují městské politiky podporující rozvoj lokální ekonomiky a vytváření vhodných pracovních míst a možností obživy

Integrované plány rozvoje měst („IPRM“)

Nastavení hodnotících kritérií pro výběry projektů IPRM

System výběru projektů zajišťuje Řídící výbor IPRM, upravuje ho kapitola dokumentu IPRM „Způsob výběru projektů“ a je součástí výzvy města k předkládání žádostí o dotaci. Povinnost provádět výběr projektů pro IPRM transparentním, rovným a nediskriminačním způsobem v souladu s pravidly IPRM upravuje Dohoda o zabezpečení realizace IPRM. Mezi další povinnosti města patří respektovat podmínky výzvy vyhlášené příslušným podpůrným programem, systém výběru projektů zveřejnit, zaslat podklady k výběru projektů před vyhlášením výzvy a výsledky hodnocení projektů se všemi relevantními podklady. Projekty doporučené městem předkládají žadatelé pověřenému subjektu poskytovatelem podpory, kde probíhá standardní kontrola přijatelnosti, formálních náležitostí, analýza rizik a případná kontrola ex-ante na místě. Výzva pro předkládání IPRM byla vyhlášena 6. srpna 2008 a uzavřena ke konci roku 2008. Z celkového počtu 62 měst, která splňovala podmínku počtu obyvatel, žádost o schválení IPRM podalo 41 měst.

Realizace pilotních projektů zaměřených na integraci romské menšiny

Je evidováno 68 předložených projektů. Celkem bylo podpořeno 14 projektů v aktivitě revitalizace veřejného prostranství v hodnotě cca 64 mil. Kč a 54 projektů v aktivitě Regenerace bytových domů v hodnotě cca 151 mil. Kč v sociálně vyloučených lokalitách s romským obyvatelstvem. Investiční projekty jsou často provázány s projekty na sociální začleňování. Dále jsou v rámci pilotních projektů realizovány projekty z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Procento městských a regionálních orgánů, které přijaly nebo realizují městské politiky či strategie v oblasti bezpečnosti a ochrany

Všechna města mají možnost vytvořit bezpečnostní strategii platnou pro své území a zároveň všechna města podléhají krizovému plánování.

Procento městských a regionálních orgánů, které realizují plány a návrhy v oblasti udržitelných a odolných měst, jež jsou inkluzivní a patřičně reagují na růst městské populace

Územními plány je pokryto téměř 90% území ČR. Všechny obce nad 5 000 obyvatel mají územní plán zpracovaný.

Podíl státního hrubého domácího produktu (HDP), který je vytvářen v městských oblastech

Údaj není dostupný.

Název:

Národní zpráva České republiky pro třetí konferenci OSN
o bydlení a udržitelném rozvoji měst

Vydání:

první

Místo vydání:

Brno

Vydává:

Ústav územního rozvoje
jako mimořádnou přílohu časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 6/2015

Rok vydání:

2015

Počet stran:

67

Grafická příprava a tisk:

GRAFEX-AGENCY, s.r.o.

Náklad:

1 500

ISBN: 978-80-87318-45-4

